

Notes on 41
Max Eulitz

Table of Contents

Foreword: Lian Rangkutty	2
Introduction: Max Eulitz	7
Chapter 1 Time & Space	9
A Brief History of the Premises	
Chapter 2 The Power of the Gate	14
Thoughts on Thresholds	
Chapter 3 Hortus Conclusus	19
Chapter 4 Techno Maidan and the Burden	26
of Western Projection	
Chapter 5 Social Plastic Funktion-One	36
Is This the Monument No One	
Asked For?	48
Chapter 6 The New New Soviet Man &	
The Side Effects of Philanthropy	
Epilogue: Yustyna Kravchuk	55
Review: Kyiv after the Rave	

Foreword

Nightlife used to be about more than merely being alive at night, which is to say, being awake at night, gazing at a screen. A proper night's outing would typically involve three parts, or, let's say, acts. I admit, this is more or less an arbitrary

number and a clumsy way to capture the hoped-for eventfulness of an evening. Still, considering just one or two acts would not suffice to contain the dim memories that come to mind in times when the idea of a fully fledged night out is nothing but abstract, the analogy will have to do. It's been a while.

First, Act One, the exposition: the who, the what, the when, and the where. Zooming in, a muffled crowd comes into focus, all dressed in black. Puffer jackets concealing pointy elbows, elbows honed in a tumultuous, youthful present. Everyone waits in line in front of what appears to be the side entrance of an old industrial plant. Do their demeanor and conformity suggest they share the same fate? Is it them who must work the ear-splitting, pulsating machinery inside? Why, yes, but they are the lucky ones, granted permission to sweat and toil within. Those less fortunate are denied entrance and cast back into the night's limbo whence they came. They must seek their fortune elsewhere or come back and try again later.

Techno clubs have gained a clichéd reputation as musty loopholes into unbridled indulgence—elysian or hellish, depending on one's attitude. However, once you calmly zoom out, as Max Eulitz does, different socio-cultural fields come

into view, “a cluster of universals: inclusion and exclusion, the pursuit of happiness and the triumvirate of architecture, politics and history.” On the dance floor, some of these certainly bear more meaning than others. Still, the convergence of these themes in club culture is inescapable, regardless of whether they are knowingly addressed or not.

I remember the first time I had a cup of coffee at a club in my late teens; it was very friendly priced. I was sober, but not dead sober. By way of domesticating the club space—or rather, myself in it—a kind of mildness began to settle in, a sudden relinquishment of the presumption that all this was about was entertainment and that I was somehow entitled to it. But this distanced attitude is not really so much at home in techno clubs as it is conditioned by them. Inevitably so, because eventually, the loophole you entered will spit you back out there into the world. To be adequately prepared for this, to soften the blow, is to muster some distance, gently come to grips with it.

Whatever plot unfolds before being spit out unfolds in Act Two. Here, however, the characters are not people but institutions. The institution of the club, the institution of techno, the institution of Kyiv, and so on. The institution of sunlight?

Think of literature in which scenery features as personified attribute, or in which architecture takes on the role of a quasi-character. Think of Franz Kafka’s *Castle* or the Strugatsky brothers’ *Roadside Picnic* (later adapted into *Stalker* by Andrei Tarkovsky), minus the former’s ominousness and a little less loopy than the latter.

At the time of my visit, unfortunately, I did not count among the lucky ones (*those granted permission to sweat and toil within*). Although I got in without a fuss—together with Max, we were given an afternoon tour of the premises—the club was not populated and partially still under construction. Then and there, I had no choice but to give in to unadulterated projection, trying to imagine what it would be like to be there with everything in full swing. Have you ever seen a dark room with the lights on? I began to gaze at all kinds of details of this fiendishly well-conceived club. But I don’t think this was a case of “if you gaze long enough into the abyss, the abyss will gaze back into you.” Still, a certain penchant for criticizing and nitpicking began to fret me. Contrived arguments unraveled in my head, revolving around prospective gentrifying effects, questions more concerned with exclusion rather than inclusion, the top-down and all-at-once versus the bottom-up and slow-and-steady, and

so on. A kind of defense mechanism, a kind of post-colonial colonial attitude befell me—the wrong kind of distance, no doubt. I wonder whether the question of authenticity perhaps only arises from a perceived lack thereof, only ever as defensive reaction? Clearly, what was missing to resolve these scruples was a feeling of “en-trainment”, a term borrowed from biomusicology describing the synchronization of an organism with an external rhythm. Organisms deprived of such a stimulus may grow grumpy over time and experience difficulty converting negativity into affirmation. It’s been a while.

Which brings us back to the progression of the analogy, ultimately intended to direct our gaze forward. Act Three, the “dénouement”. In this case, and virtually everywhere, it is a cliff-hanger, one that will hopefully be resolved come Spring, or at least Summer, maybe Fall. Not so much a happy ending, but a happy beginning, I like to think. A gentle, steady rhythm that catches itself and lifts us along towards higher standards, medically, morally, musically, and so on.

I remember the gentle way a jumble of muscle and leather rippled apart and made room when I got lost on the dance floor and had to go pee. And, if I may bring it up, if there is one chapter missing from this book, it’s one about toilets.

Introduction

In the beginning was the word. Or rather, a rumor, that put me on a flight to Kyiv. There was chatter of an ambitious new techno club: one without a name, yet fraught with promise.

Arriving onsite, my contact, Rouven, guided me through the ruins of a former Soviet brewery dotted with groups of helmetless workers sitting or standing around, seemingly waiting for something or someone.

Lenin’s words came to mind about how capitalists see the relationship between objects,

while Marxists see the relationship between people.

Mud, scaffolding, and scattered construction tools would soon be replaced by fog machines, loudspeakers, and long drinks; grumpy construction workers exchanged with young ravers dancing from evening to afternoon.

When the Goethe-Institut invited me for a six-week residency, they did so because I was researching monuments, the typical kind. What I found was a monument in liquid form.

This book's intention is to illustrate the circumstances around the creation of this nightclub, outlining its structural challenges and revealing the historical contexts that imbue this site with such vitality in a post-Maidan landscape.

The topics raised correspond to the complexity of the local sociopolitical situation. Matters of inclusion and exclusion, the pursuit of happiness, the triumvirate of architecture, politics and their histories, technoculture and garden design—these are all considered equally in *Notes on 41*.

Just as Lenin's body was embalmed against his will, in the following pages I will attempt to capture a moment of transition, from brick to metal, from silence to bass, from concept to institution.

Time & Space.

A Brief History of the Premises

"Comrades, I cannot make a long speech. In my present state of mind I am not in the mood for that," began Stalin's eulogy for Mikhail Frunze on November 3, 1925. The Soviet general had died of heart failure during a stomach operation the day before. The rumor was that he'd suffered an overdose of narcotics during the operation, a surgery that Stalin himself insisted take place. Perhaps precisely for this reason, many streets in the Soviet Union were subsequently named after the general. This included the street connecting Kontraktova Square and St Cyril's Church, located to the west of Kyiv's historic Podil neighborhood. Upon the collapse of the Soviet Union, the title of the general was succeeded by Cyril of Alexandria, "one of the most ruthless and violent"⁽¹⁾ in a long line of eccentric Alexandrian patriarchs. Idyllically situated along a range of hills that form the boundary of the district today, the street unofficially lends its name to our club: Kyrylivska 41 or simply 41.

(1) Manfred Clauss, *Ein neuer Gott für die alte Welt. Die Geschichte des frühen Christentums* (Berlin: Rowohlt, 2015).

After the Mongol invasion and destruction of Kyiv Rus' around 1240 AD, the neighborhood of Podil had formed the city center until the nineteenth century. The magistrate and the main university were located here, and later the city's port and shipyard along the banks of the Dnieper river. On a sweltering morning in 1871, the same year Otto von Bismarck founded the German Reich in the Mirror Hall of Versailles, the merchant and chairman of the Kiev Exchange Committee, Nikolai Khryakov, was struck with the idea to build a large brewery on this site to produce the best beer in the country. He purchased the unprofitable metallurgical plant on Kyrylivska Street and construction began.

In the old building, the heart of the plant, a *varilnya*, or fermentation tank, was housed, which now serves as the anchor of the small dance floor. In addition, an engine room, a malt house, a bottling plant along with refrigeration units were built. According to reports from the time, the main equipment was bought from the Škoda factory in Pilsen, Czech Republic. A year later, the Kiev Brewery Company was born and ready to revolutionize local alcohol consumption. Initially, the brewers relied on the city's water supply, but it turned out to have an undesirable effect on the taste of the product, so the factory dug its own well.⁽²⁾

Notes on 41

- (2) The brewery's dedicated water supply paid off in particular during the Soviet era, since the general drinking water was severely polluted by heavy industry and Socialist mismanagement.

In January 1874, the people of Kiev were introduced to new beers that could rival those of Bavarian or Czech origin. Initial sales were rather meager and it took several years to establish the brands, but over time the company's product flowed freely from the taps of taverns throughout the city. The release of previously unknown styles like Porter, Russian honey, English ale, light Czech, and dark Munich beer made the company a leader on the local market, and by the end of the 1890s, the entire range was made available not only in Kiev but in the enterprise's own outlets in Chernihiv, Bessarabia, and Kherson, as well as at many railway stations across the country. It's hard to imagine, but the price for a large mug of fine cold beer was only a couple of kopecks (less than 0.05 EUR) back then.

The new brewery in Podil also contributed to the expansion of agriculture around Kyiv. In particular, the production of local barley and hops increased, rendering the import of raw materials from abroad redundant and contributing to the development of a self-sufficiency that made Ukraine later known as the Granary of Europe. Afterwards, things went their capitalist course: expansion at the expense of nature and workers; capital accumulating in the hands of the few at the top.

Time & Space

In 1914, at the dawn of the First World War, a ban on the sale of alcohol forced the plant to limit its production to lemonade, resulting in significant losses. Meanwhile, the Ukrainian People's Republic rose out from the rubble of the Russian Empire after the October Revolution of 1917 and consequently all prior limitations were lifted and operations at the plant resumed. After multiple waves of Soviet expropriation in the USSR, the brewery on Kyrylivska St 41 remained one of the few which could continue to brew beer. Nevertheless, in 1944, the production of signature styles—Pilsen, Extra Pilsen, Munich, March, and Porter—was halted. According to orders from the apparatchik leadership, all “bourgeois” varieties were forbidden and were to be replaced by the one beer considered true to Communist ideals, the *Zhigulevskoye*.⁽³⁾ A rather plain, tart, and tangy brew.

Fast forward to the 1990s, in newly independent Ukraine, it was proving difficult for a small enterprise to compete with big corporations like Obolon or Carlsberg. Regardless, the brewery survived and even experienced a second wind: a new line of beers was launched—the Steam Light, the Steam Dark and the Steam Ultra Dark.⁽⁴⁾ For several years business was steady, but in spring 2014, the

(3) “Альфред Филиппович фон Вакано [Alfred von Vacano],” accessed March 11, 2020, 11.03.2020, http://www.businesspress.ru/newspaper/article_mld_39_ald_25089.html

(4) It's undeniable the influence Western marketing firms have had on Ukrainian brands and products.

brewery had to shut down. Ripples of the 2008 financial crisis had manifested in a lack of investment. However, rumor would have it that the brewery was running smoothly until it was acquired by an anonymous investor with ambiguous motives.

Days after the deal was made public, the listing of the premises on Kyrylivska Street was removed from Podil's heritage register, despite its art nouveau elements designed by Vladimir Nikolaev (an architect responsible for the nearby St. Volodymyr's Cathedral). As a result, it lost its status as an architectural monument, and after surviving two World Wars, the Soviet regime and the turbo-capitalist 90s, it seemed the end was nigh. However, this was not the first historical building in Kyiv to lose its cultural landmark status in order to justify demolition; this title belongs also to the Vasilkovsky water pumping stations and Lastochka garment factory to make room for high-rise apartment buildings—and the fear was that the same fate would befall the brewery. Then in 2019, construction began to transform the entire property, while conserving its defining architectural features, into a cultural venue dedicated to nourishing the youth of Kyiv. At least that's the plan.

The Power of the Gate

Thoughts on Thresholds

Every arrival is ultimately informed by expectations. Anyone, after traveling a long distance or short, it doesn't matter, prepares themselves physically and mentally. One enters a place—into a scene—at the very moment the threshold is crossed. Thus, reciprocity between the inner and outer spheres of the space is of fundamental importance to its identity.

In earlier days, the city gate, in addition to its function as a defensive structure, had the task of confronting newcomers with their own expectations.⁽⁵⁾ “State your business.” The threshold, as a demarcation of and transitional space between inside and outside, has always been a creation of human habitat, and crossing it is therefore connected with many traditions and rituals

(5) Till Boettger, *Transitions in Architecture: Analysis and Design Tools* (Basel: Birkhäuser, 2014)

(e.g. bowing, prostration, apologizing for intruding). Thus, the symbolic function of the threshold as a transitional space coincides with its religious significance. A temple portal's opulent decoration manifests the spiritual structures and hierarchies from which it draws its power and repels intruder spirits.⁽⁶⁾ The temple itself is a threshold between the material and the supernatural, between the holy and the mundane world. One could even say that a door grants access, like a portal, to that which lies beyond—or creates it, in both a trivial way and a spiritual way, linking world and otherworld.

The separation of interior and exterior presents itself as a simple but fundamental dichotomy of what is defined by the nature of place in our lived experience. The boundary between inside and outside must be made clearly visible: a line, a platform, etc. This physical separation marks time—a progression, creating a “henceforth” and a “thereafter.” The threshold implies both separation and conversion, dissociation, and continuity.

The threshold can be a function of hierarchical order. Images of ancient and formidable gatekeepers immortalized in sculptures, ornaments, and reliefs embody such imperatives imposed on those who shall or shall not pass.

(6) Leonie von Wilckens, Dagmar von Naredi-Rainer, Paul von Naredi-Rainer, *Grundriß der abendländischen Kunstgeschichte* (Stuttgart: Kröner Verlag, 2000)

Often half human, half animal, themselves betwixt beings, their task consisted of revealing the pending transition, its inherent significance, and sometimes, final admonition.⁽⁷⁾ Examples include the widely depicted hellhound Kerberos, or the golden lions at the gates of Babylon. The gate at Kyrylivska 41 in Kyiv, too, has something timeless about it, its seemingly ancient character recalling the walled Persian gardens of antiquity.⁽⁸⁾

The door of the present-day nightclub functions as a predetermined breaking point between realities, uniquely preparing a series of anticipations and reorientations: illusion and disillusion, expectation and experience. This entrance serves as a transformer and gauge of identities bringing visitors into an exchange with the venue. The impression varies depending on the addressee, the mode and form of address, and knowing the proper performative codes in order to gain access.

In 2020, the threshold persists as an important tool for sifting and sorting. Layers of meaning around controlled entrances of semi-public establishments are charged. At a given threshold, the much-debated politics of the door make a significant contribution to a club's identity. The most common sources of conflict run along lines of rejection, discrimination, and safety. Racist,

Notes on 41

(7) Donald Wilber, *Persian Gardens and Garden Pavilions*, trans. S. Mahindokt (Tehran: Entesharat Elmi Farhangi, 2004).

(8) M. Naghizadeh, *Persian Garden (From Fantasy to Reality)* [*Baghiran (az khialat ta vaghehiyat)*] (Tehran: Jahad Daneshgahi, 2013).

misogynist, homophobic or elitist selection can be routine. For this reason, in many progressive nightlife venues, the door is a crucial mechanism to protect the space from abusive, toxic, or exclusionary attitudes; the threshold is an attempt to promote a safe space. It goes without saying that a guest's personal experience is not always congruent with what is actually taking place.

Political views and base economic interest on the part of the club also play a decisive role in the process of selection; they, too, require safeguarding. From the management's point of view, the advantages of running a strict door are also its disadvantages. After all, following a neoliberal doctrine, a club is committed to surprise itself. There is a demand for new constellations, unexpected encounters, in short: diversification and micro-disruption, both of which are concepts that have been warmly embraced by those who spare no effort to increase the profits.⁽⁹⁾

Is it too much to say that a vital part of a club's culture is created and cultivated by the entrance staff? The bouncer trade, with its physical, psychological, and political training is still somewhat underestimated, although everyone knows: bouncers have the power to make or break a night. Like contemporary versions of the three-headed hellhound at the gates of the

The Power of the Gate

(9) Ryan Burke, "How to Cultivate a Culture of Disruption," last modified April 17, 2017, https://www.ey.com/en_gl/strategy-transactions/how-to-cultivate-a-culture-of-disruption

underworld, they serve the threshold. All varieties of guardians to any locus of alleged bliss must pass judgement, lest no living soul enter the underworld and no one dead leave.

Standing at the threshold and awaiting judgement is a potentially humiliating examination. In essence, the underlying criteria of selection is contextual, sometimes even contradictory. At the most sought-after clubs, a type of asymmetrical warfare is waged, creating an unpredictable and therefore more enticing curation of guests. Admittance depends on physical appearance, dress code, perceived age and sexual orientation, degree of intoxication, perceived political affinity, alignment of the stars, “who’s playing tonight?,” and of course, “are you on the list?” All this informs the gatekeeper, who must be selective, as these aspects of self presentation will inform and create beyond this membrane.

The individual experience of waiting in line is fueled by the anticipation of becoming part of a plurality. Without an entrance there would be neither an inside nor an outside. Behind its drawn curtain is a place of desire, a desire cultivated in waiting, in being sorted, an all accompanying phenomena that co-create a club’s identity and manufacture its interiority. Paradoxically, without exclusion, there is no inclusion.

Hortus Conclusus

The one-directionality of time, this brutal construct, will not play too big a role in the following chapter. May its absolute claim to power rest for the time being. We will jump back and forth in time as we please.

On Kyrylivska Street 41, there are two gardens, one that is in the making, and another that is over 150 years old. The latter was created long before the socialist workforce was obligated to spend their breaks in fresh air and idleness during the reign of the almighty USSR. It was around 1872, when the unprofitable metal factory in Podil, one of the oldest neighborhoods in Kyiv, was converted into a brewery, which for these aforementioned reasons, had to include a garden. Perhaps this spot of greenery on the slope, with its trees and bushes, was already a “garden” when the Mongols besieged the town—if one was to

follow the medieval definition of a garden, as it describes a cultivated piece of land between castle and forest—a *hortus conclusus*.⁽¹⁰⁾

As I write this,⁽¹¹⁾ the second garden is still in the making, and the old beer factory is currently undergoing its transformation into becoming a techno club. Its outdoor area will become a dance floor, a gastronomy unit and an after-hours lounge. Just like a garden is the epitome of potential, which can be unlocked, cultivated, and exploited, it can also be wasted, left fallow, and squandered.

The context of this garden is the subject of our book. Set in Ukraine—a place marred by instability—its proud city of Kyiv and its hungry youth, war in the Donbass, and the struggle for collective memory. All of this is interwoven into the garden's makeup. The garden at 41 is no longer part of the so-called “anti-capitalist bulwark” in the worker and peasant state, but instead is an integral feature of our club's sociality.

Over centuries, the garden emerged as a site of contemplation and inspiration and is one of the most ancient metaphors for the cycle of life and death. It is an archetypal image of the world in miniature. The idea of the garden as a mirror of the world is closely linked to the Old Persian word *pairidaeza*,⁽¹²⁾ which originates from *pairi* (around)

(10) Rob Aben and Saskia de Wit, *The Enclosed Garden: History and Development of the Hortus Conclusus and Its Re-Introduction into the Present-Day Urban Landscape* (Rotterdam: NAI 010, 1999).

(11) August 2020

(12) Penelope Hobhouse, *Persische Gärten. Paradiese des Orients*, (München: Kneeseback, 2005).

and *daeza* (wall). Etymologically, the word “garden” stems from designating the boundary which separates the inside from the outside, the familiar from the other. Simultaneously, it is a place of both inclusion and exclusion, and therefore a metaphor for the club itself. Linking the garden with an idea of paradise has also shaped its semiotic function through differing interpretations of specific scenes, such as the biblical fall. In particular, one has to continue to engage with the question of whether the garden embodies utopia or dystopia. The potential for obsessive cultivation of the garden can explore forms of spirituality while also exercising the human urge for control.

The garden as a place of reflection functions as a heterotopic mirror. In it we recognize historical and political contexts of our time, which are imprinted on the club (former brewery) and its surroundings. Therefore the garden can be seen as a poetic suspension or hiatus, a place to explore and critique the complex connections of a chaotic and increasingly precarious world. Alongside the classical reading of the garden as a secluded and circumscribed place of yearning, full of meditative, spiritual and philosophical possibilities, it is a place of duality and contradiction: a threshold between reality and fantasy, harmony and chaos.

In Abrahamic religions, the garden is the primal image of the world, in its virginal state. Gardens are places where order is imposed to control the unruly forces of nature, where the domestication of the wild is staged and aestheticized. Diligent gardeners work to prune the overgrowth, which seems ever more tenacious as one attempts to subjugate the order of nature to their will.⁽¹³⁾ Gardens have always been exercises of power and manifestations of civilization. Each hegemon carefully constructs her garden to project her view onto the world, laying out fundamental differentiations: What is weed and what is grass? Here, ideas of the familiar and foreign, native and invasive, and transgressions of borders are formed and installed. Like state formations, gardens are defined by what is being cultivated and its custodians, who are responsible for the care and containment against the unwelcome intruders or forces from within.

The garden is necessarily enclosed and although part of the worldly realm it is also isolated from it. Its visitors seek to gain revelations by dwelling there, shielded from the buzz of everyday life, and instead engulfed by a gentle hum. The Christian *hortus conclusus* in particular embodies the notion of solitude and silent

(13) Zafar Ishaq, *The Different Aspects of Islamic Culture* v. 1: Foundations of Islam Ansari, (Paris: UNESCO Publishing, 2016).

contemplation—spaces that are essentially asocial and non-communicative. The Monks maintaining such gardens, for instance the *Carthusian Gardens*,⁽¹⁴⁾ are compelled to leave before they talk with one another, lest they commit the venial sin by breaking the vow of silence.

Another way to contemplate the garden is through its codex of flora, most of which are herbs charged with specific, symbolic meaning. Merely one's ability to inhale such fragrant aromas points signals a being in the present. Given this sensuality, a *hortus conclusus* creates a suspension in time rather than an experience of motion in space. This inner state is conditioned by a concrete and tangible order.

Unfortunately, many urban planners and designers don't tend to think about subjectivity and space in quite the same way. Apart from the odd park, perhaps there is too much focus on connections and hubs rather than decoupled groves and safe havens. We tend to forget that enclosure, isolation and stillness are crucial conditions for contemplation.

In medieval Europe, the forest was seen as an inhospitable realm, representing the wild, unknown and threatening side of nature. The castle, on the other hand, is a fortification of safety, saturated with human intentionality.

(14) House of Carthusian monks: Priory of Sheen," in *A History of the County of Surrey*, vol. 2, ed. H.E. Malden (London: Victoria County History, 1967), 89–94.

Situated between the two is the garden, representing a comforting and reassuring presentation of nature in idealized form. A garden, with its infinite and graspable dimension, is a space upon which humans can exert their influence, a chunk of world that lives, amphibian-like, somewhere between nature and culture. It represents a mythical version of nature, often structured through biological symmetry and geometric alignment. Every paradise is defined not only by the beauty and idyll it contains, but also by its boundaries and the possibilities of exclusion: even for those with legal access, the threat of expulsion is always present.

Looking at the garden offers an opportunity to explore it as a model for systems and structures of thinking. As an ecosystem created by humans, it is a place whose growth depends on an infrastructure of interconnected elements—including its irrigation systems as well as the globally interwoven exchange of seeds. Michel Foucault defines it as the smallest parcel of the world, and yet, at the same time, as the whole world.⁽¹⁵⁾

The garden is a site of integration, merging modes of being and doing. Until the Second World War, parks and green spaces in the Soviet Union had an educational and recreational

function for the population. This model was abandoned after the war: the planning of green spaces in the states of Central and Eastern Europe was aligned with goals of housing policies, e.g. regulating a city's hygienic conditions. Socialist societies also had a slight advantage in implementing such projects due to the absence of a land market. But the political winds have changed since Ukraine's independence from the USSR in 1991 and with them attitudes of valuing public goods.

In 2020, the two gardens at Kyrylivska 41 are more than an open air extension of the main facilities. The older garden carries the political and historical context of 150 tumultuous years, whereas the new one will hopefully stimulate creative answers to urgent contemporary questions, revolving around club culture and beyond. It may seem a far stretch, but the ultimate fate of the club will also be defined by how the venue will deal with growth—and potential overgrowth—in its outdoor areas. Inevitably, the gardens will serve as a backdrop for cathartic ends of long club nights. The question is whether they can prompt their visitors to contemplate history and nature, and if they will allow for a smoother transition from unburdened raver to socio-economic subject before the trip home.

Techno Maidan and the Burden of Western Projection

Short clarification of the terms “East” and “West”

Using the terms “East” and “West” is rightfully criticized for overlooking regional hybridity, but given the limited volume of text I will stick to a classic definition. The East-West dichotomy is perceived as a difference between the

Eastern and Western worlds. Cultural rather than geographic in division, the boundaries of East and West are not fixed, but vary according to the criteria adopted by individuals using the term. Historically, Asia (excluding Siberia) has been regarded as the East, and Europe regarded as the West. Today, the “West” primarily refers to Australasia, Europe, and the Americas. In the context of this publication it refers to the boundaries during the Cold War in Europe, between former members of the Warsaw Pact and its neighbor states in the West.

Eastern Europe spans between Koenigsberg and Istanbul, the European Union and the Russian Federation. Always on guard against these external forces, from the rigid Eurocrats to the unyielding Russian opposition, many people that I spoke with in Kyiv believe that Ukraine has a unique, and somewhat central mission in this contested landscape: as an intermediary, real-time laboratory, or even blueprint for smaller countries. In recent years, there has been an abundance of coverage, through editorials, essays, and documentaries, about Ukraine’s techno scene. Many of which adhere to the same narrative: after the pro-European Maidan revolution swept away Viktor Yanukovich’s pro-Russian regime, statewide mismanagement,

nationalism and prudishness continued, but a creative movement tried to carry on the spirit of the Maidan by dancing and hard partying. Their gaze was directed towards the ideological West, while the ongoing conflict against pro-Russian separatists in the geographical East continued, as a blatant reminder of the repressive life beyond the border.

Reality comes in more shades than the black and white (East and West) picture would suggest, but the general dichotomy holds true. An electronic music scene emerged in the capital Kyiv that created spaces to express individual freedoms previously impossible in public life before the Maidan Revolution. Sweaty, young bodies pulsating with Democratic aspirations are undeniably attractive. They embody the old image of a disenfranchised and oppressed youth hungry for freedom, a new generation's desire for autonomy and a willingness to defy the elite.

Through blogs and Youtube videos, we witness in real time how a corrupt regime is allegedly challenged by music, dancing, and emerging forms of self-organization. This spectacle is loaded with tropes that successfully cater to a Western audience: an enthusiastic subculture, corrupt strongmen, religious fanatics, foreign money, neo-Nazis and techno music.

It's no wonder these headlines sell so well in Western media, undoubtedly offering a huge projection screen for our longings. When we look at Ukraine today, we see a model of youth that we can identify with based on our own memory—or memory by proxy—most notably of Berlin in the nineties, having been preceded notably by Detroit Techno and UK Acid House.

The similarities are striking. In the late eighties, Black Americans invented techno as we know it, spurring a thriving club movement and distinct echelon of the genre. Given the context of a systemically disenfranchised and marginalized Black community, Detroit Techno can be understood as inherently embedded within a praxis of joy and creative resistance. Although the originators of the music style, the Belleville Three (Juan Atkins, Derrick May, and Kevin Saunderson) were middle-class Black teenagers whose families had prospered in Detroit's automotive industry, the community they fostered gave home and hope to the disillusioned and economically vulnerable youth in the aftermath of the city's bankruptcy.

Parallel to the socio-economic conditions in Detroit, during the Thatcher years England saw the second Summer of Love,⁽¹⁶⁾ a brief moment in the late eighties when Acid House and the rise

(16) The term generally refers to the summer of 1988, when electronic dance music and the prevalence of the drug MDMA fuelled an explosion in youth culture culminating in mass free parties and the era of raves.

of ecstasy converged and UK rave culture was born. This period of UK dance history is so thoroughly mythologized that even those too young to experience it seem to feel nostalgia. Rave was not the first club music movement to have an impact on British society, but its drug-fuelled, anarchic hedonism upset the establishment like no other—except perhaps punk (prime minister Boris Johnson just recently claimed The Clash to be his favorite band). Fearing its rebellious spirit, the government tried to repress the free party scene, drafting the notorious Criminal Justice and Public Order Act in 1994, which introduced a number of changes to law, most notably in restricting existing rights, clamping down on uncensored rave parties, and introducing greater penalties for so-called „anti-social“ behaviors.

The other paradigm is of course Berlin in the nineties, when the *Blühende Landschaften* (blooming landscapes) promised by Chancellor Helmut Kohl, only seemed to materialize at night in former bunkers and decaying industrial ruins. For many, Berlin's post-reunification vacuum was filled with 130 beats-per-minute, when West Berlin's veteran squatters lifted the illegal techno parties of the former East onto the world stage, and the notorious Love Parade pushed electronic music into the European mainstream.

It was during very long nights in this very poor city when some Berliners from East and West met for the first time, celebrating their newly gained freedom excessively, in raves lasting for days without curfew. The landscape was bleak and unemployment was high, but those parties offered a sense of belonging. The images of 1.5 million ravers dancing in the city center are etched into collective memory. So it's hardly surprising that this image still provides a template for the continued aftermath in the dissolution of the Soviet Union. The fight against the Soviet occupation in Eastern Europe is far from forgotten, and the triumph of electronic music over conservative resistance remains fresh in memory.

So what's wrong with buying into the narrative of the Techno Maidan and the revolutionary power of youth movements? What's wrong with jerking off to Slavic techno fantasies?

It becomes an issue when expectations don't align with reality, when stereotypes and resentments replace a real political agenda. In short, it is the collective disheartening that occurs when the promise of an alleged revolutionary power through music is shattered by geopolitical realities, and the struggle for freedom and democracy is confused with the interests of global corporations and neoliberal economic

interests. It becomes a burden on the revolutionaries when their social upheaval is harvested as cultural capital to stimulate the fantasies of overly-saturated Western consumers, to the point where this mise-en-scène will inevitably collapse.

An example of this is the creeping commercialization of the club CLOSER, in Kyiv, which has built a stable reputation over the years, but now finds itself bowing to commercial interests and mainstream expectations (organizing brand-sponsored festival weekends with high ticket prices to accommodate Easyjet tourists). Meanwhile, frequent editorials in European and American hipster lifestyle magazines depict the local developments with what they believe to be a raw, unabashed honesty, yet regularly rely on the aesthetic clichés embodied by Slavic physiques outfitted in post-Communist sportswear or kitschy war paraphernalia.

The dissonance and contradiction between reality and projection is of course not exclusive to Kyiv. It can be found in many other cultural hotspots like Paris, Berlin, and New York. Ukrainians, however, may be particularly susceptible at this moment in time with regards to its relatively young democracy, the ongoing conflict in the

country's eastern borders, and the country's still outstanding EU membership. All these factors make for a system that is still fragile. Moreover, the region is marred by corruption and nepotism, and renewed escalation with Moscow hangs in the air.

Ukraine's recent history is marked by significant upheaval in political and social life. In 2013, a revolution was sparked in response to the violent dispersal of citizens protesting the government's persistent corruption, and its rejection of closer alignment with the European Union. An irreversible process of self-reflection and self-determination has followed in Ukrainian society. This period of sudden perturbations—an economic crisis, a change of the government—has surely left a mark on the nightlife ecosystem, impacting a new generation of partygoers to an extent much deeper than the well-known set of clichés and myths about post-revolutionary hedonism. Identities that were once undisclosed have been forced to find definition in a shifting sociopolitical landscape.

Euro-Maidan and the subsequent war in Eastern Ukraine appear to be both far away and pressingly close. Simultaneously painful and hopeful, the events that took place during the protests, with their utopian ideologies and

resulting political practices, are described in real time. These details show how Ukrainians have involved themselves into the new—more promising but also more bloody—revolutionary cycle. Post-Soviet states are facing the pivotal challenge to perpetuate peace and freedom, perhaps not only for their own sake, but for that of Europe as a whole. An authoritarian belt has formed in the East, transgressing previously established borders of Post-Soviet nation states. Conservatism, ethnonationalism, a cultish obsession with leadership and jingoism have claimed Budapest, Moscow, and Warsaw. Sofia, Belgrade, and Kyiv are on the verge of vetting these ideologies in the foundations of their new regimes.

From conditions of economic crisis and cultural stagnation, techno clubs in Kyiv have discovered an inexhaustible source of local talent, building its local community for the years ahead. The results are obvious. It's not just about a rave, a great event or a place where you can get a unique party experience. It's about creating a fully-fledged cultural institution with enough influence to act as an arbiter of quality, a platform to promote musicians, and a bridge connecting local artists with the global electronic arena.

So, in lieu of contaminating this fledgling ecosystem with narcissistic fantasies, we should support civic engagement. It's questionable how much techno-tourists and Vice magazine reportages help locals to *live* their best lives, when at the same time the state is being eaten by its elites. Some may argue that it is this very edginess that makes partying in Ukraine so thrilling and excessive, and that the uncertainty about territorial integrity and lack of economic prospects give rave culture a certain existential esprit. At its worst, it is a cynical exoticization of abject circumstances, in short: poverty porn.

The below-average income of many, the ramifications of COVID-19, the unemployment rate, over 13,000 deaths in the Donbas, and the increasing HIV+ infections (at a rate unparalleled in Europe) paint a grim backdrop for a party. Joy is birthed from struggle. Nonetheless, developing international ties via techno tourism help keep Ukraine alive and kicking in the young European mind and have the potential to further crucial intercultural exchange. Freedom of travel, relaxed visa regulations and economic aid tied to strict good governance regulations are certainly the right step.

Social Plastic Funktion-One Is This Techno Club the Monument No One Asked For?

Originally this book was dedicated to the yet-to-be built Maidan Museum. A museum designed by the German architecture firm Kleihues & Kleihues (leave it to the Germans, champions of *Vergangenheitsbewältigung*). When I arrived in Kyiv I learned (due to no shortage of unclean, laundered, and missing money) the new building's construction had been postponed indefinitely. Welcome to Ukraine. Still, the subject preoccupied me.

Notes on 41

Following Joseph Beuys's idea of shaping society by devising forms of creative participation,⁽¹⁷⁾ it appeared a good moment to critically reevaluate ways in which recent histories are shaped by collective memory, and how "official" interpretations are institutionalized. The classic form of commemoration that establishes such vantage points, from which history reveals itself to be supposedly neat and flat, has been around for aeons: the monument. These are the very objects you find when humans try to mentally form—and literally build—concrete narratives to either justify past or future actions and ideologies.

All over the former Soviet Union you can encounter this type of civic design: monuments carved in stone or cast in metal and sculpted in the style of Socialist realism. One is likely familiar with the iconic countenance of Lenin, whether rendered in concrete or bronze, or the stern expression of a strong Soviet woman gazing toward a brighter future.

As hundreds of books have already been written about this cult of concrete in the former USSR, I was more than relieved when the news of this ongoing construction project broke. Several individuals affiliated with Berlin and Kyiv's techno scene were in the process of establishing a new club in the city, with support from

(17) As is evident in his involvement in the founding of the Organization for Direct Democracy by Referendum in 1971, the Free International University (F.I.U.) in 1973, and his growing commitment, beginning in the mid-1970s, to environmental policy and a restructuring of the financial system.

See: Joseph Beuys, "Der soziale Organismus – ein Kunstwerk," in *Soziale Plastik. Materialien zu Joseph Beuys*, ed. Volker Harlan (Krefeld: Achberg Verlag, 1976), 9–72.

designers, architects and even security personnel from Germany. The Frieze Art Fair in Hong Kong, the University of Oxford's China Office, the Louvre in Abu Dhabi, and similar "brands" that have launched global dépendances came to mind. However, after pondering the implications of a presumably Western-colonial attitude, I wondered if not a progressive techno club could in fact be the more appropriate monument.

Instead of casting icons in concrete and aiming to impart historical knowledge to an imaginary future audience, this living monument could initiate dialogue in the present and about the present. The club could act as a catalyst for an ongoing invitation to talk about and, indeed, enact the relationship between the present, the past and the future. But aren't monuments supposed to adamantly withstand time, proudly resisting change and anachronisms?

Perhaps, a successful monument would be a permanent construction site, both a physical one and a psychological one; an unfinished project that lingers and thrives in a state of constitutional incompleteness, forever foregoing fixation. A condition of being "under construction" would be akin to Christoph Schlingensief's famous theater piece *Zeige Deine Wunde* (Show Your Wound, 2009),⁽¹⁸⁾ in which vulnerability is in

(18) *Zeige Deine Wunde* takes its title from a Joseph Beuys installation at the Lenbachhaus in Munich, allegedly a choice based on both the theatrical physicality in Beuys's oeuvre and his loose relationship with telling the truth about his own biography.

(19) When Schlingensief was diagnosed with stage 3 lung cancer in late 2008, this betrayal by his own body became the centerpiece of his production. In the remaining months of his life, the private shame of illness was transformed into a public confrontation with the conditions of human life. The private (apolitical) and the political (public) could no longer be separated and weakness was turned into strength.

fact a virtue.⁽¹⁹⁾ So, to translate his approach to a club-cum-monument would require engaging in a perpetual performative conversation, allowing its participants to sketch out novel formations of values and orientations.

Unfortunately, so far no techno club has been declared a public institution,⁽²⁰⁾ which would legally bind it to benefit the public interest (i.e. beyond strictly economic benefits).

When considering a nightclub a monument, we first have to determine what we want to be remembered, what we want to be commemorated. With the Maidan Revolution of 2013/14 in mind, and with that, the official end to one hundred years of Russian occupation, we might think of the martyrs that gave their lives for the revolution in the city center of Kyiv. However, stylizing people into superhumans has its pitfalls. These idealizations offer little room for gradation or contradiction.

If a monument is really about living memory, as President Frank-Walter Steinmeier demanded so emphatically at Yad Vashem earlier this year,⁽²¹⁾ we have to ask ourselves what renders such memory possible in the first place. After all, is it not personal and emotional experience ultimately defines who we are? Then how about a space where people from all walks of life (anyone who

(20) that could change: see "Jenseits von Bumm, Bumm, Bumm", taz, accessed Jan 1, 2021, <https://taz.de/Berliner-Clubs-sollen-Kulturgut-werden!/5689603/>

(21) "This Germany will only live up to itself if it lives up to its historical responsibility. We fight anti-Semitism! We resist the poison that is nationalism! We protect Jewish life! We stand with Israel!" Bundespräsident Frank-Walter Steinmeier in Yad Vashem (Jerusalem, Israel) on Jan 23rd, 2020

can physically and mentally withstand blasting techno and actually enjoy it) come together in a collective emotional experience? A space that offers an inclusive common ground for introspection and retrospection, in company and independently. A mindset, one could argue, that needs to be welcomed and further cultivated if we want to thrive as a society in discourse.

If a monument is really about living or lived memory, the question also arises as to what constitutes dead memory and how to elude it. Dead, as in places that do not fulfill their purpose, places that have no effect, statues whose relevance is exhausted in their sheer appearances or public sculptures deprived of their context and thus know no past and therefore no future.

Can clubbing even provoke critical thinking? The reality is neither a romantic “yes” nor a cynical “no,” but I hope we can agree that there is at least some potential. Still, by their very nature, nightclubs don’t exactly tend to contribute to such ambitious aspirations by default. The necessity to survive financially, vulnerability to change of ownership, and the potentially apolitical aspect of music may raise doubts as to a club’s progressiveness. After all, a club is first and foremost a place to party, a place to dance. And whether you see it as a social and physical experience or

(22) T. Andrews and J. Newsham, “A Short History of the Experience and Reasoning Behind the Turbosound Cluster System,” (paper presented at 6th International Conference: Sound Reinforcement, May 1988, Nashville, Tennessee, USA)

only as a breeding ground for escapism, the sound system at its center is the main facilitator, the throbbing heart of this unified body, and its monumental quality is taken for granted by anyone who has been dancing for hours, swathed in bass, floating in a benign electric storm of fog and strobe lights.

Funktion-One

Due to my long-held belief that evolution of consciousness is vital to our continued existence as a species on this planet, I felt that I found my task in life, and determined to apply myself to the evolution of loudspeakers, with particular emphasis on enclosures.⁽²²⁾

It is entirely possible to have the most incredible night of your life without the oomph of a decent sound system. However, the center of our attention in this little book is a dance club for electronic music. A club intending to compete with the most lauded techno venues in Europe, maybe even in the world. Naturally, the guarantee of an extraordinary acoustic experiences is arguably the most central concern of the whole enterprise. Foundational to such dance experience is a sacred sound,⁽²³⁾ the transcendent potential of a

(23) Michelle O'Brien, “Sacred Sound”, 2011 http://www.michelleobrien.net/wp-content/uploads/2011/10/Michelle_OBrien_Sacred_Sound.pdf

never-ending bass-driven night, a key component in the chain of events that can transform a regular night into a life-changing one.

What is the difference between good sound and poor sound? A proper club rig should be loud but clear, haunting but spacious, gentle but also tight and powerful. Sound engineers measure these qualities utilizing various arcane metrics, the rest of us can simply tell the difference. Sound is a physical phenomenon and club environments aim to enhance its visceral effect. It is quite tiring to compare various sound systems on paper because so much depends on the setting of the specific locale, its size, whether it is “wet” or “dry,” that is to say whether it is reverberant or absorbant, or whether the space is packed with people or if it’s a slow night.

Despite all the chatter, certain brands of speakers have become an industry standard over the past twenty years. So much so that even people otherwise uninterested in the technology have become aware of it. As a sign of the operator’s claim, these systems are often mentioned on flyers and websites. In Berghain’s cloakroom, for example, t-shirts for sale sport the imprint of the notorious Funktion-One speaker stacks that line the main room. Without question, Funktion-One has become the epitome

of impressive sound—the signature technology, developed over three decades. By using paper cones instead of metal compression drivers, omitting a pre-built equalizer, and an overall comprehensive approach to overall system design,⁽²⁴⁾ the brand has earned the reputation of an uncompromising manufacturer. Implemented correctly and combined with the right music, it can elevate you to an almost meditative state. It is this central promise that has made world-class sound systems like the Martin Audio rig in Fabric’s Room 1 such an integral part of electronic music culture.

The transcendent dimension of a mind-blowing soundsystem not only plays a large role in the monumental appeal of the techno club but also in its appeal as a monument. It can lead to experiences that can only be described as sublime, those which can stimulate shifts in consciousness, which ultimately have political ramifications (not unlike the role of LSD in the 1960s). This is why the relationships between body, mind, and technology are critical in understanding how subcultures can turn into political movements.

In his influential work *Subculture: The Meaning of Style* (1979), Dick Hebdige wrote,

Subcultures represent “noise” (as opposed to sound): interference in the orderly sequence which leads from real events and phenomena to their representation in the media. We should therefore not underestimate the signifying power of the spectacular subculture not only as a metaphor for potential anarchy “out there” but as an actual mechanism of semantic disorder: a kind of temporary blockage in the system of representation.

Much of the appeal of subcultures stems from their ability to redefine the social landscape. Subcultural practices are far removed from the prevailing norms of society and disrupt its smooth exploitative and demeaning mode of operation. Punks, beats, mods, metalheads, ravers, hippies, and others have found on the margins a space of authentic transformation and sometimes autonomy, offering the rest of the world a performative critique of its dull and hypocritical patterns.

Electronic music is able, now probably more than any other musical genre, to transform the audible into a sonorous-motor event that connects the sounds of the loudspeaker with the movements on the dance floor.⁽²⁵⁾ Completely

(25) Mark Butler, *Electronica, Dance and Club Music* (London: Routledge, 2012).

detached from our everyday patterns of perception and movement, space and time are crossed in a way so unusual that dancing can take on a psychedelic and transcendent character. One could almost envision that machine and body form a symbiosis. In addition to records, electrical cables, and loudspeakers, it is above all the dance floor that transmits the sound, forming a chain of media at the end of which the dancing person constitutes the output and medium for feedback at the same time.

Unlike the static and passive visual audience of a cinema, the nightclub is a kaleidoscope of physical responses to, and participation in, sound.⁽²⁶⁾ In a post-iPod-generation of aural individualism and personally tailored soundscapes, we witness a collective desiring machine ruled by a single pulse.⁽²⁷⁾ The rave experience is fundamentally a shared one. The DJ, machine sounds and the physical reactions on the dance floor share a reality—a reality that would prefer to forego the dimension of time. This “timeless” reality also carries the impression of dancing as one body. In contrast to other music genres, it is typical in a rave that a dancer merges with a swarm of bodies, becoming one with the anonymous crowd. Stroboscopic light and fog melt the contours of the individuals

(26) O'Brien, 2011

(27) Simon. Reynolds. 1998. *Generation Ecstasy: Into the World of Techno and Rave Culture*. (Boston, MA: Little, Brown and Co, 1998).

into a liquid block—a temporary organic monument in real time.

With this being said, in the context of Kyiv, it might be the notion of liberation that constitutes the monumental experience first and foremost: being able to dress, to move and to kiss the way you want, which can exist in harsh contrast to the reality outside of the club. According to recently published data,⁽²⁸⁾ there is still an incredibly homophobic and oppressive culture for gay and queer individuals in Ukraine. But queerness should not lend itself as a monument to the club. Queerness is not progress, it's just queerness. It's the acceptance and fostering of queerness in the club that would entail the progressive environment. Therefore the club should be a safe space, and thus be a living monument to difference and expressions of "revolt" amongst other things important to the local context.

Since rethinking the role of monuments in society, including questioning their forms, shapes and objectives, is indispensable, therefore the same point of view also applies to techno clubs. A house of electronic dance music (EDM) is a promising candidate for a much needed update of civic discourse. Every weekend, a ragtag *populus* congregates: the club kid, the bank temp, the bus driver, the lawyer, the jetset photographer.

This concept's offer of inclusivity and a shared common ground, yet reward for personal agency, is what makes it so promising. An organization that unlike sports or pop culture, when brought to the dancefloor, contains social and antisocial behavior but ultimately establishes a connection between passive private beliefs and public political action (p. ##).

Don't get me wrong, a venue for electronic music will, at least for the time being, exclude large swaths of society and so the projected museum, dedicated to the revolution of 2014 and its companion monument in memory of the fallen heroes of the Maidan, is utterly important. For the relatives of the victims, for civil society at large and for the new state's identity. So I hope that neither exploding construction costs nor money laundering schemes or political games will delay the construction any further. And yet, even if the very Ukrainian melange of obstacles will forever prevent the design concepts to materialize, one shall not resign. There might already be a place in town that allows one to experience the relationship between historical moments and individual perception beyond the traditional distribution of remembrance. Just make sure you know what to say when the bouncer asks you for who's djing in tonight's line-up. And enjoy.

The New New Soviet Man & the Side Effects of Philanthropy

Situated in a cauldron of Eastern and Western interests, Ukraine faced a series of trials and tribulations as a result of its historical development over the last three decades. The ingredients of this potent soup were freedom, subjugation, anarchy, corruption, and hope. This post-Soviet republic, generally considered a revolutionary success story despite its socioeconomic flaws, is a case study for nation-building and navigating a dominant sphere of influence. The dissolution of the USSR resulted in new borders and opened up opportunities for its citizens living between the Baltic and the Black Sea. Many politicians and intellectuals welcomed the dawn of this new era as an opportunity for self-realization and freedom. It was widely expected that the next generations would step up to cast off the burdens of the past and turn their gaze towards the future. However, there was also skepticism towards a new kind of citizen, emerging from the Soviet

Notes on 41

(29) Dmitry Mikheyev, "The Soviet Mentality," *Political Psychology* vol. 8, no. 4 (December 1987): 491–523.

subconscious.⁽²⁹⁾ It was feared that old repressions would now come to the fore: a host of discontents, mistrust, fear, and ultimately, violence. Three decades later, a dismayed Vladimir Sorokin would complain that the post-Soviet citizen was far more disappointing than the old idealist vision of the New Soviet Man.⁽³⁰⁾

The accelerated modernization and capitalization of society led to a period of diametrically opposed internal developments. In the Soviet Union, people had to play two parallel roles: there was a duty to perform according to Socialist codes of conduct, yet at the same time, the shortcomings of the system urged collective improvisation.⁽³¹⁾ After the fall of the USSR, the imperative of model citizenship was replaced by a pragmatic, capitalist one. The former system lacked deeply rooted democratic institutions, while undermining all areas of an individual's life. A mistrust of the new system coupled with abuse by Soviet dictatorship led to the destabilization of those very democratic institutions. The massive impact of liberal capitalist agendas of the early nineties was without precedent. One only has to look at photographs of Boris Mikhailov from that time to understand the state of abjection. The upheaval sent shockwaves through all former Soviet republics, and in many cases, failed their

(30) The New Soviet Man, as postulated by the ideologists of the Communist Party of the Soviet Union, was an archetype of a person with specific qualities that were said to be emerging as dominant among all citizens of the Soviet Union, irrespective of the country's cultural, ethnic, and linguistic diversity, creating a single Soviet people and Soviet nation.

(31) Such as smuggling, hustling, bartering and playing the system (like giving subsidized bread to the pigs instead of pricier pork fodder).

peoples by rewarding greed and ruthlessness while disregarding social progress.

The oft-lamented systemic corruption and the lack of participation in democracy by the population today is in large part a byproduct of the immediate post-Soviet turmoil. Unfortunately, this phenomenon led to significant limitations on the collective and individual political scopes of Ukrainians and their neighbors.

In the early nineties, the post-Soviet populations simultaneously sparked revolutions in the public and private spheres. Seeking to instill pluralism in politics and media, they reinvented democracy for themselves, organizing civil society and fostering the idea of a republic and citizenry. Whilst warming up to capitalism and entrepreneurship, the populace also adopted new models of family and religious life, new forms of intimacy and sexuality. In a certain sense, these revolutions were in competition while amplifying one another. In Ukraine, the most creative and cunning individuals came out on top: oligarchs were quick to privatize state assets and public institutions, consolidating the resulting wealth. Consequently, a specific body politic emerged in which formal and informal institutions merged and promises of freedom and authoritarian tendencies enmeshed.

Fast Forward to 2020: The side effects of philanthropy

In an age of widespread and growing inequality, we are also witnessing an increase in philanthropic activity across the globe. The two seem to go hand in hand. The problem lies in the fact that the laws and policies that regulate philanthropy tend to favor the interests of the wealthy over those in need. Philanthropy functions as a mechanism for the affluent to inject wealth back into society. It may sometimes be a sympathetic affair, but instead it is often an exercise of power—converting private wealth into public influence. In an ideal democratic society, when financial influence is exercised in the public sphere, whose interests are served should be examined.

In the United States, public policy grants benefactors enormous privileges and philanthropy is largely unregulated. Private foundations are mostly held unaccountable; suspiciously, more than 90 percent of the roughly 80,000 private foundations in the US even lack a website. One example to illustrate the risks of social imbalance due to private philanthropic donations are the much-lauded Carnegie libraries. At the end of the nineteenth century, at the height of the Gilded Age, 2,509 libraries were built with industrialists'

money. A splendid achievement. However, if there had been a federal tax at that time, say a moderate 10 percent, the tax revenue would have been enough to build ten times as many libraries.⁽³²⁾ On top of that, the philanthropic pledge also has its paternalistic undertones. The history of charitable giving is littered with examples of good intentions masking the judgmental treatment of those in need, e.g. Catholic hospitals that deny treatment to patients who happen to be transsexual.

It could be argued that philanthropy is simply an exercise of the freedom to donate money. However, it is usually generously subsidized by tax breaks; which in Ukraine caused a deficit of more than 200 million dollars in 2018 alone.⁽³³⁾ It is doubtful whether large-scale philanthropy is meant to serve democratic institutions, and if so, to what extent? Too often, philanthropy is accompanied by stipulations—quid pro quos. It can have significant effects on society, but it often does little to address the root causes of the problems it tries to address. While a soup kitchen can feed the hungry, a church can shelter the homeless, and a nonprofit can teach children to read, problems such as hunger, homelessness, and illiteracy persist unless public policies change. Potent philanthropy can act as a plutocratic voice, largely opaque, and fiscally

(32) Thomas Adams, "Effect of Income and Inheritance Taxes on the Distribution of Wealth," *American Economic Review* vol. 5, 1915 (Nashville: American Economic Association), 242 – 243

(33) World Bank, "Ukraine Economic Update," November 19, 2019, <http://pubdocs.worldbank.org/en/100071574084094307/Ukraine-economic-update-Fall-2019-en.pdf>

subsidized. What are the potential consequences of these deregulated politics?

In 2015, the Ukrainian oligarch and "patron of the arts," Victor Pinchuk, paid \$150,000 to Donald Trump's foundation, formally to speak at a Ukrainian-American economic forum via Skype, when his presidential campaign was already underway. The online interview lasted fifteen minutes. Testifying under oath, Michael Cohen, Trump's personal lawyer, stated that the future president requested to have the fee made as a donation instead of a payment. The money represented the largest donation Trump's foundation received that year from anyone other than Trump himself and helped boost his election campaign. Tax free.

Philanthropy often includes conditions that are entirely at the discretion of the donor. But only unconditional donations, like offering resources to autonomous entities, can avoid paternalism and be effective in the long run. It is crucial to see that charity and the pursuit of social justice are not identical. Social justice reform is the endeavor to establish a set of institutional arrangements to meet people's basic needs, to ensure they receive what they are entitled to. We cannot welcome the gift without considering how it was made possible and why it was needed in the first place. The fact that some individuals have amassed such

exorbitant wealth while people who work hard every day will never achieve a fraction of what they and other billionaires enjoy is in parts an indictment to the tax system and of philanthropy's so-called "solution" to inequality.⁽³⁴⁾

Let's not write off private philanthropy altogether. Instead, let us be clear about the difference between private and public spending. In each case there are strings attached, but only the latter approach is meant to be transparent and accessible to public scrutiny and accountability. It is the same accountability which helps to build trust between citizens and their elected representatives. The low level of trust in democratic institutions in post-Soviet republics must not erode further. Reinforcing the rule of law, state welfare and the fight against corruption and nepotism are crucial. Social inequality and reinforcing the wealth of the few undermine this trust. Yet, the existence of both a strong state and private initiatives do not necessarily contradict one another.

Neither the mighty market nor a strong government can initiate bold experiments in social innovation. But what about projects that are aimed at enabling social discourse and exchanges of knowledge? A hybrid, entrepreneurial venture with a social conscience might be able to do so.

(34) According to the Credit Suisse Global Wealth Report, the world's richest 1 percent, those with more than \$1 million, own 44 percent of the world's wealth. "Global Inequality," accessed September 2020, <https://inequality.org/facts/global-inequality/#global-wealth-inequality>

Review: Kyiv after the Rave

In May 2021, Ukrainian musician Bohdan Konakov released his debut album *Kyiv Summer Tracks* (2014 – 2021) on his label ШЦЦЦ. A peculiar tribute to the Aphex Twin's quintessential *Selected Ambient Works* (1985 – 1992), the collection includes ten main and three bonus tracks created during the last seven years for his live acts at CXEMA, the iconic Ukrainian rave that due to the pandemic has not taken place for more than two years. The lyrical, melodic sound of the album is perhaps somewhat at odds with the images of ecstatic youth dancing to the point of exhaustion to the fast beats of banging dark techno. Synth chords that mildly fall upon a soft deep bass render a more complex and conflicting emotional landscape. The alternation of major and minor tonalities equally conveys joy and sadness, ups and downs, hope and disillusionment. Like its predecessor, Aphex Twin's *Selected Ambient Works*, released in 1992 a few years after the break-out of the Second Summer of Love, Konakov's album was issued in a moment of calm after the revolutionary storm, a comedown after the

collective euphoria and long-term confrontation with traumatic reality. Thirteen Kyiv summer tracks are both an ode to utopian hopes and an elegy for their loss under the pressure of a political backlash in the form of war which during the seven years outlined in the album's title consistently has determined Ukrainian politics and everyday life, even outside the front lines.

Indeed, despite the admiration of club tourists, guest DJs, and musicians, fascinated by the widely advertised energy of Eastern European parties, Kyiv's daily routine is full of challenges. Returning to the mid-ocean of loneliness and uncertainty from the careless harbor of rave is always a painful experience. Occupied by developers, the city's public space gradually becomes a dehumanized urban desert. Wildly exploited for maximum profit, the Kyiv landscape is scattered with monuments to lucrative investments and financial speculation—shopping malls and business centers, almost uninhabited elite residential complexes that look like isolated ghost towns. Privately owned capital, which is ever-more subsuming urban areas, leaves almost no room for public gatherings of any kind, ruptures the city's social fabric, and erases traces of historical and cultural memory, dooming its inhabitants to atomized consumption. Cinemas, cultural

centers, leisure spots, parks, and natural ecosystems are being destroyed.

In this context, it is quite telling and symbolic that the Maidan Memorial and Museum projects have remained unrealized, and multiple meanings of this event have not been conceptualized. Immersed in nationalist narratives in tune with the militaristic status quo, basic social aspirations—the desire for justice and a decent standard of living, at the time, so closely associated in protesters' imagination with the idea of Europe—were pushed out of the Maidan discourse. Instead, we were met with an increase in poverty, precariousness, the destruction of the social security system, the rise of far-right violence, and the invariable corruption of law enforcement agencies. These trends have deepened since the recent crisis when workers in many industries, completely deprived of state support during the pandemic, were faced with a choice between the risk of catching the virus at work and losing their means of existence. At the same time, under the pretext of quarantine restrictions and with the participation of far-right groups hired by the city authorities, several police raids on nightclubs took place. Raids and illegal detentions of the club community members took place with force and abuse, which led to a mass protest in May 2021.⁽³⁵⁾

Released during one of the many lockdowns, *Kyiv Summer Tracks* (2014 – 2021) produces nostalgia for the joyful and uplifting spirit of Kyiv summer raves, the short moments of happiness, which periodically flare up among the ruins of Soviet modernist architecture and former industrial venues: traces of yet another unrealized utopia. The rhythms of typical rave music styles—from techno to jungle and acid house—sound in Konakov’s selection as elusive and ephemeral as unfulfilled dreams of a better world, dissolved in the depressing atmosphere of today. This adds to the album’s melancholia, which Mark Fisher attributed to so-called “hauntological” music. Preserving the remnants of unrealized political potentials, such music constitutes a refusal to give up on the desire for the future. Unlike mourning, melancholia presupposes a persistent unwillingness to accept loss, which in its political dimension means insisting on going beyond the narrow horizon of capitalist realism.⁽³⁶⁾

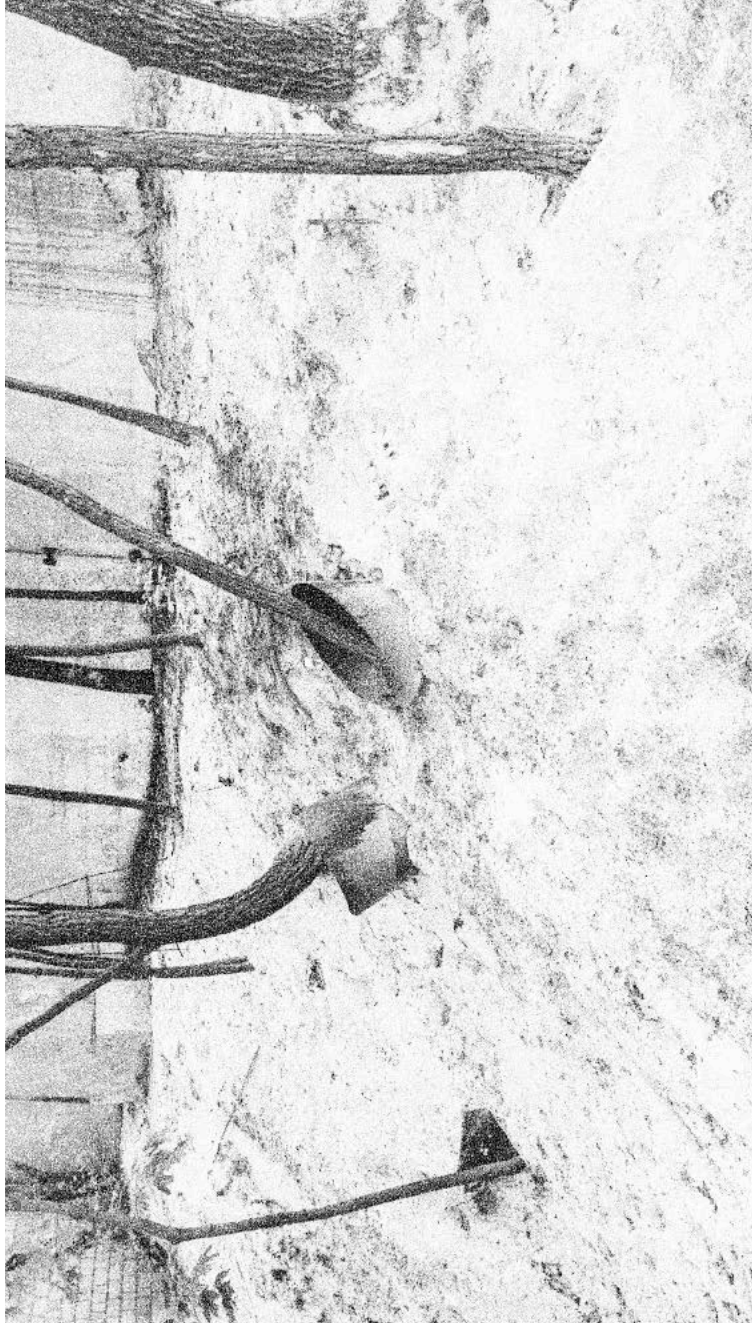
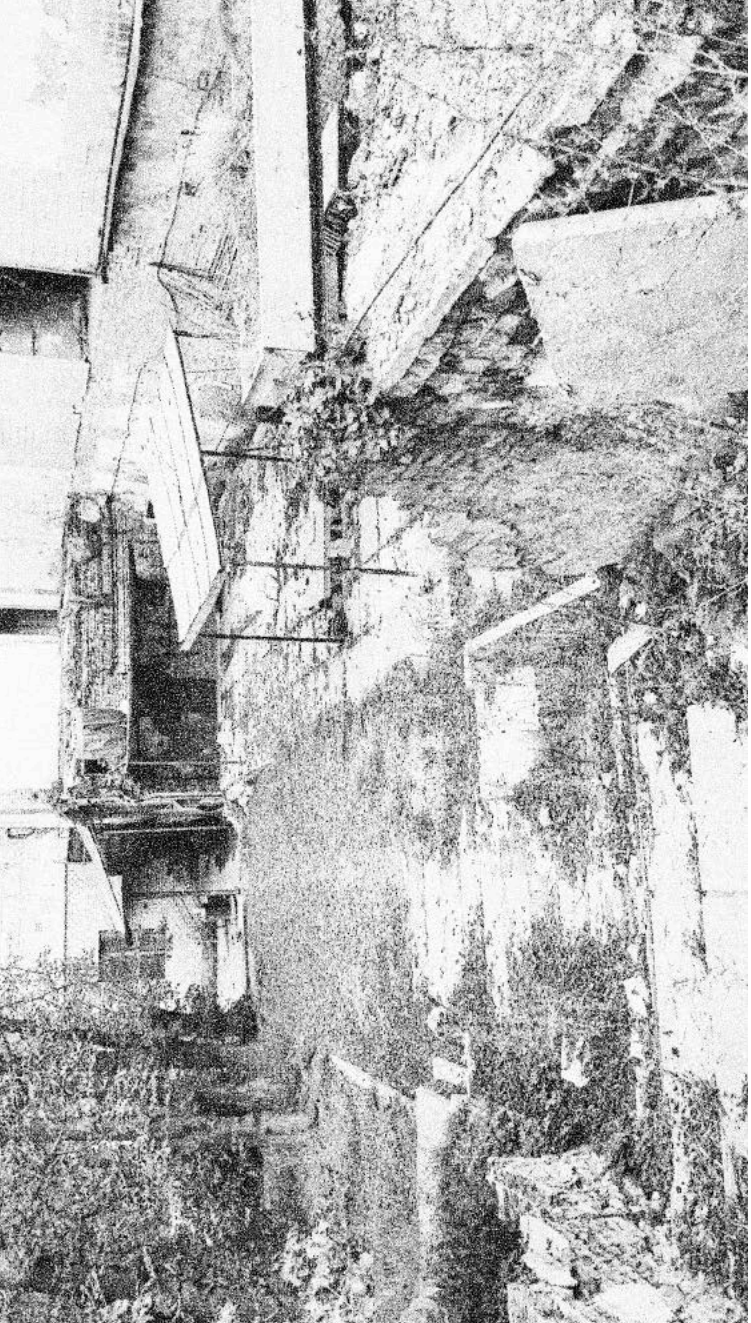
The ghosts of the lost utopias continue to haunt peripheral urban zones and local communities struggling against violence, for the right to the city and a happy, dignified life. A collective subjectivity ready to fight for the fulfillment of forgotten dreams has not formed yet. However, it is the only way to revive the lost future.

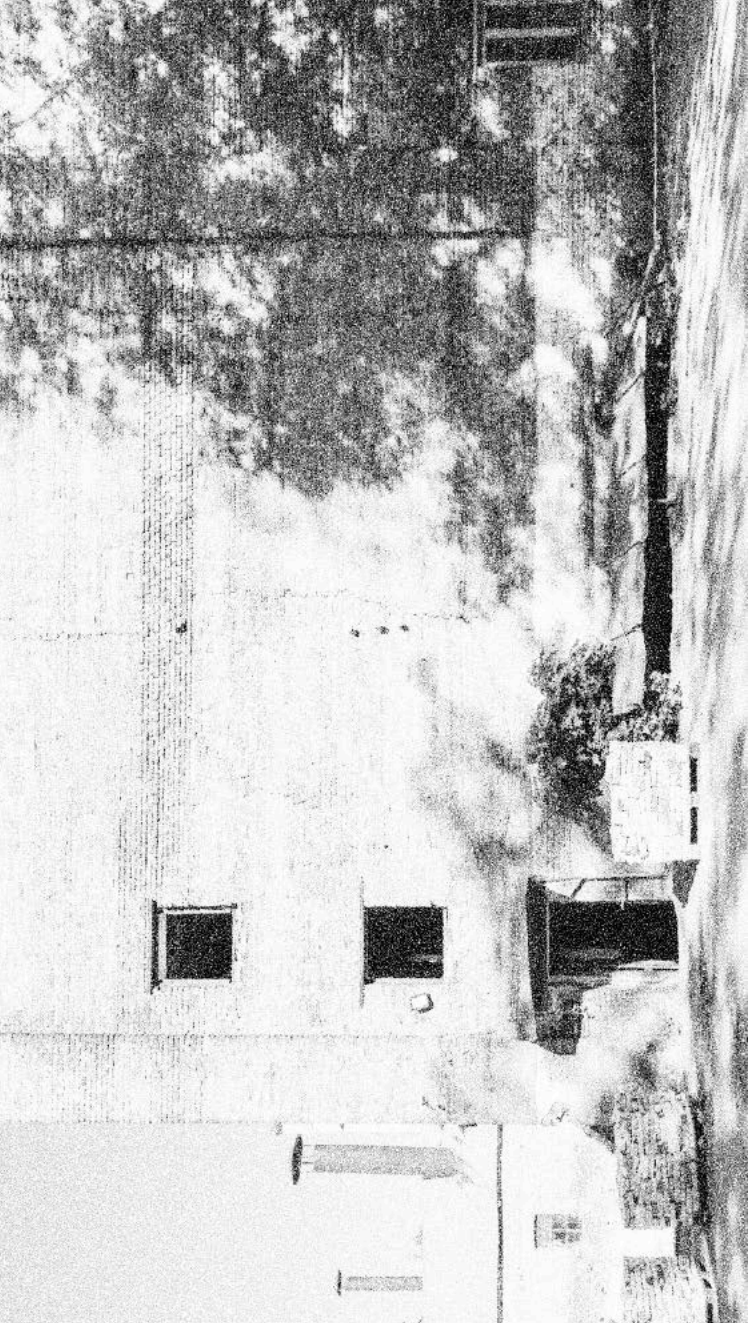
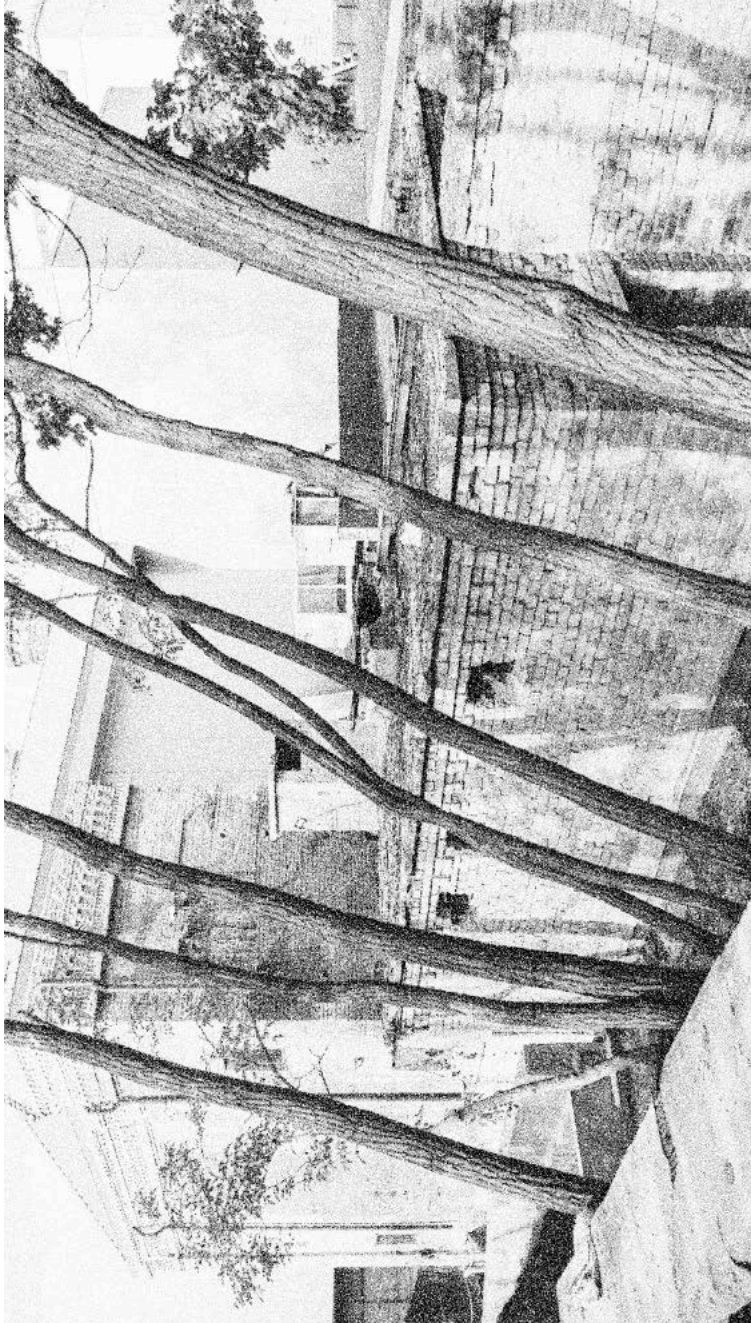
Notes on 41

(36) Mark Fisher, *Ghosts of My Life: Writings on Depression, Hauntology and Lost Futures*. (Winchester, UK: Zero Books, 2014)

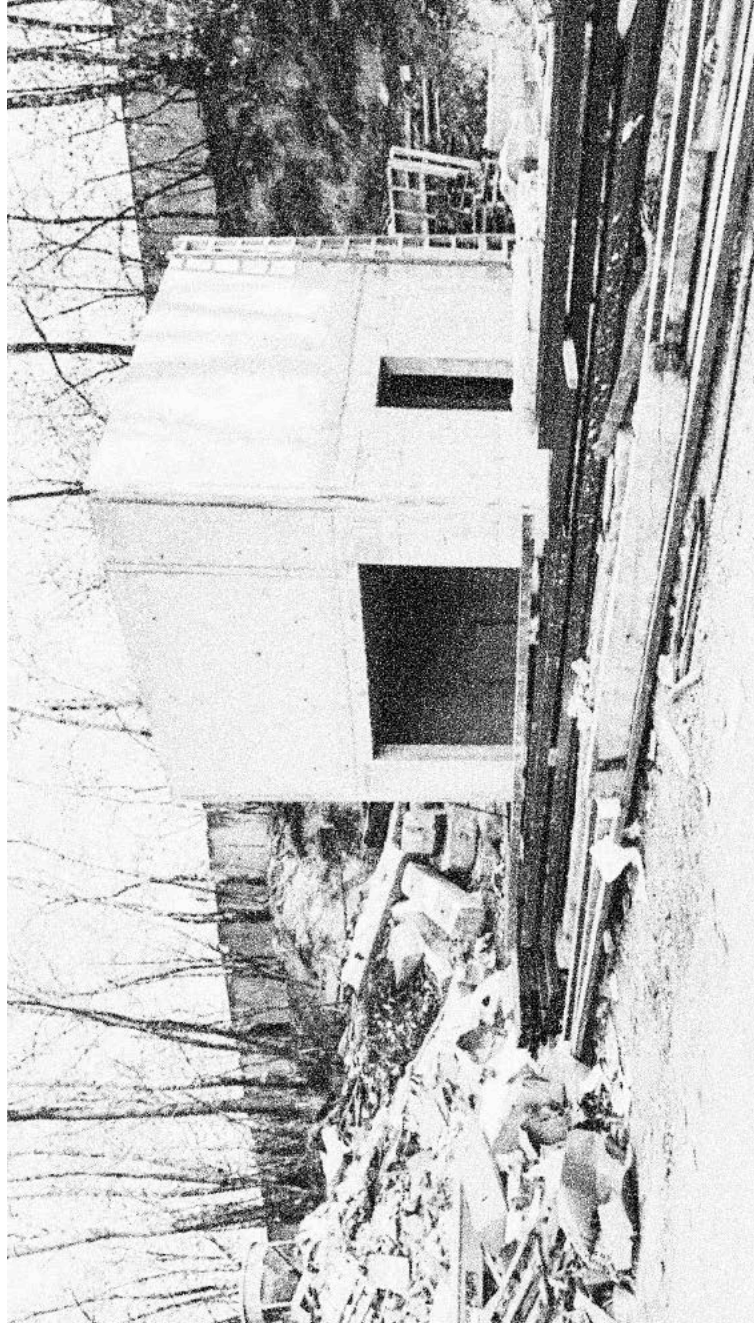
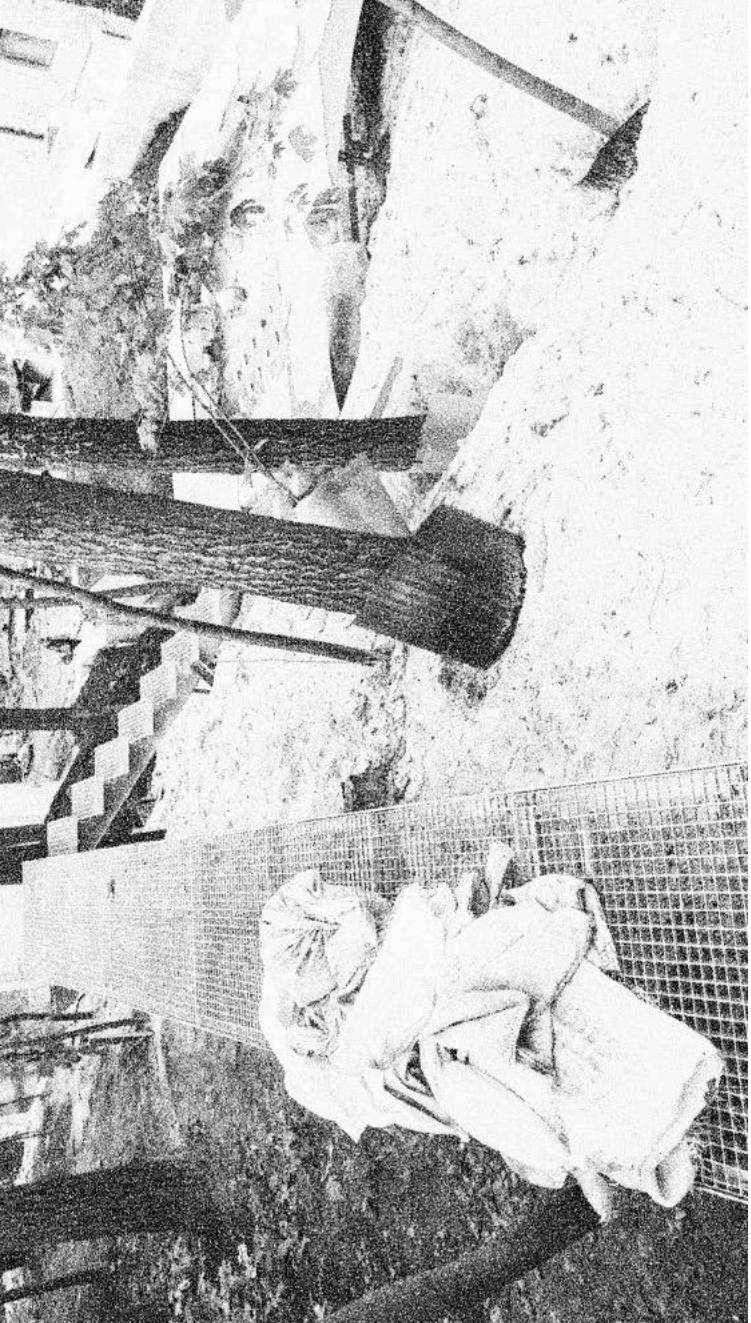

Colophon

Notes on 41
Max Eulitz

Graphic Design:
Hannes Drißner

Translation:
Yustyna Kravchuk,
Kateryna
Mishchenko

Editing:
Sofia Leiby

Copy-Editing:
Lian Rangkutý,
Zoë Field

Proofreading:
Ames Gerould

Printing and binding:
XX

Published by:
Spector Books
Harkortstr. 10
01407 Leipzig

© 2021 the editors,
authors, artists,
Spector Books

Distribution:
Germany, Austria: GVA
Gemeinsame Verlags-
auslieferung Göttingen
GmbH & Co. KG,
www.gva-verlage.de
Switzerland: AVA
Verlagsauslieferung AG,
www.ava.ch
France, Belgium:
Interart Paris,
www.interart.fr
UK: Central Books Ltd,
www.centralbooks.com
USA, Canada, Central
and South America,
Africa: ARTBOOK |
D.A.P. www.artbook.com
Japan: twelvebooks,
www.twelve-books.com
South Korea: The Book
Society, www.thebook-society.org
Australia, New Zealand:
Perimeter Distribution,
www.perimeter-distribution.com

Нотатки про «41»
Макс Ойлітц

Графічний дизайн:
Ханнес Дрісснер
Фотографії: Макс
Ойлітц

Переклад: Юстина
Кравчук

Редагування: Ліан
Ранккуті, Зой Філд
Літературна редакція:

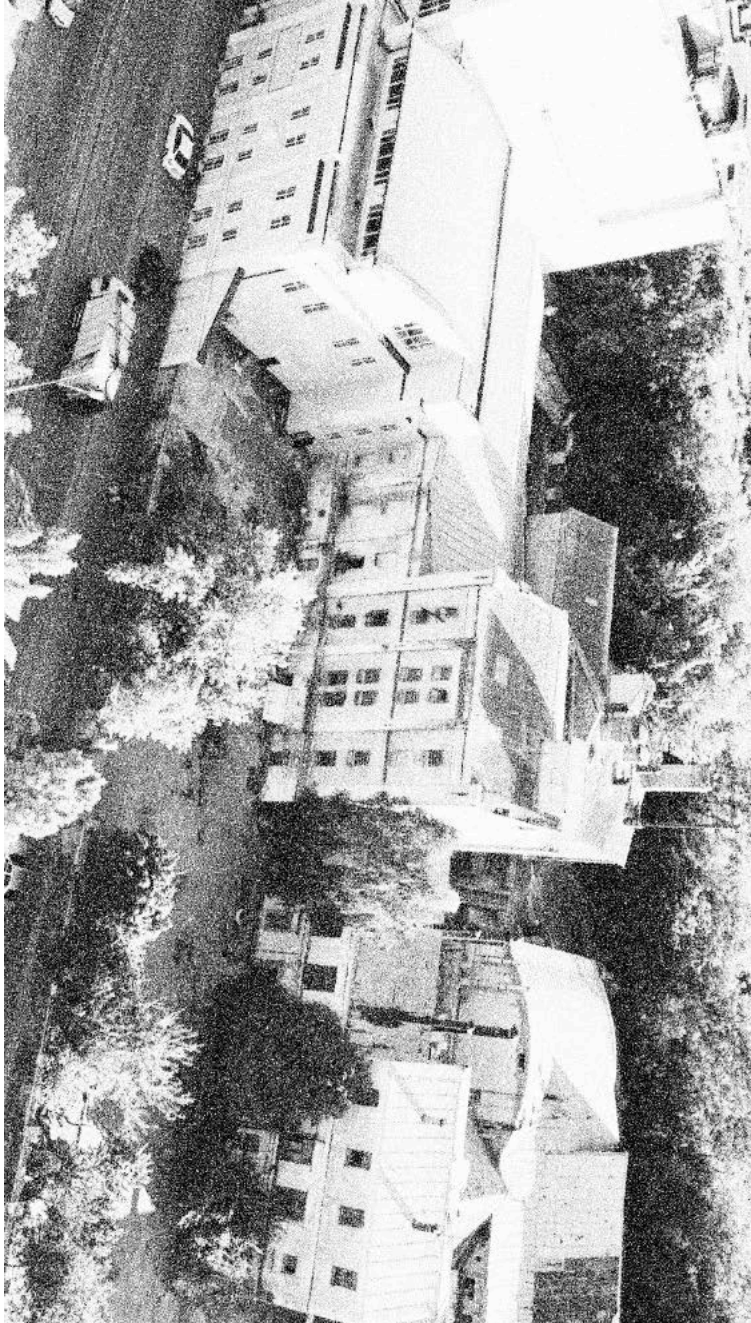
Софія Лейбі,
Катерина Мішенко
Коректура: Еймс
Герульд, Катерина

Мішенко
Друк та пагітурка:
XX

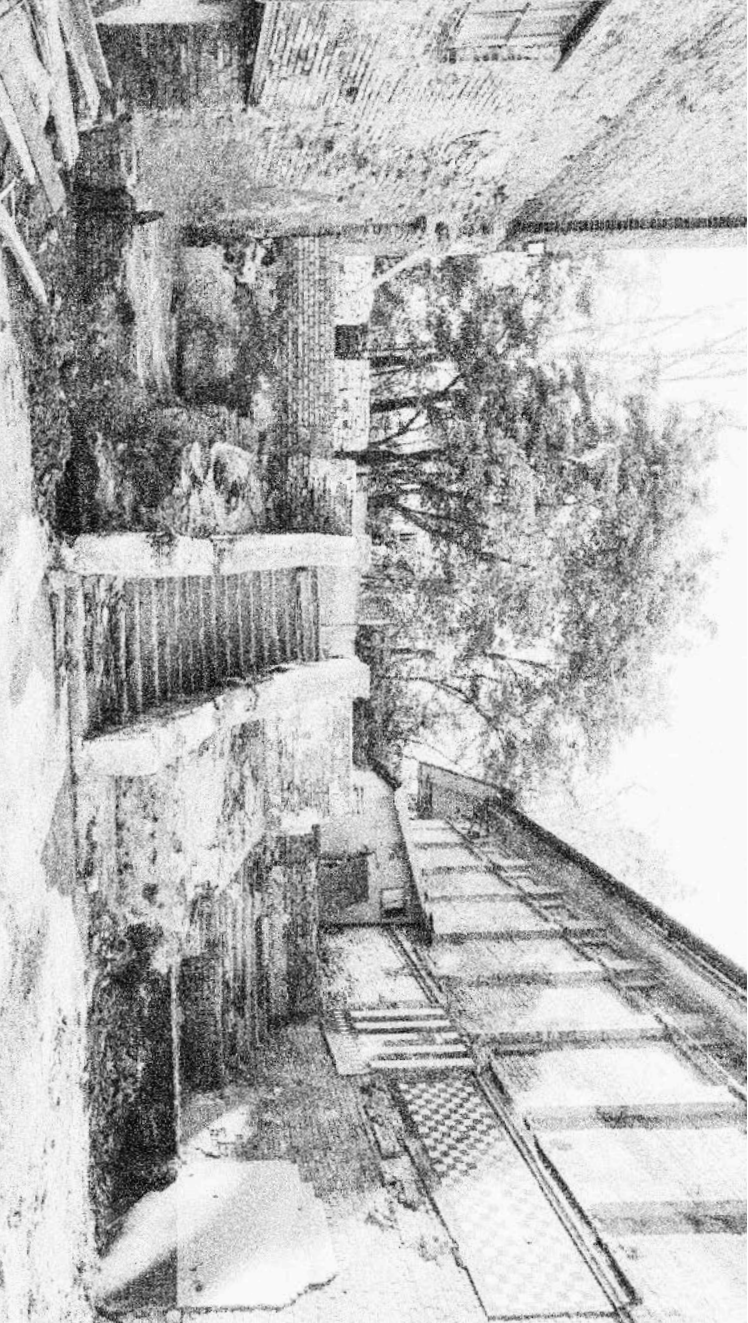
Публікація:
Spector Books
Harkortstr. 10
01407 Leipzig

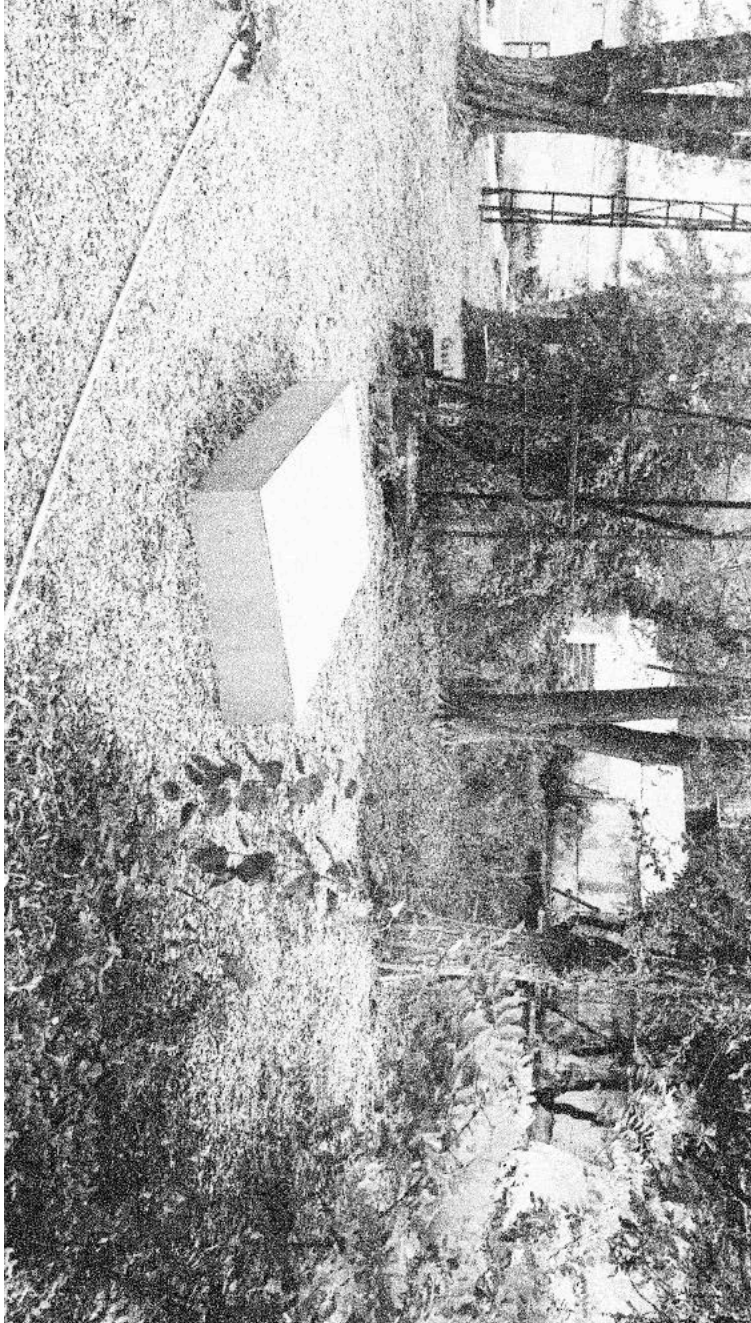
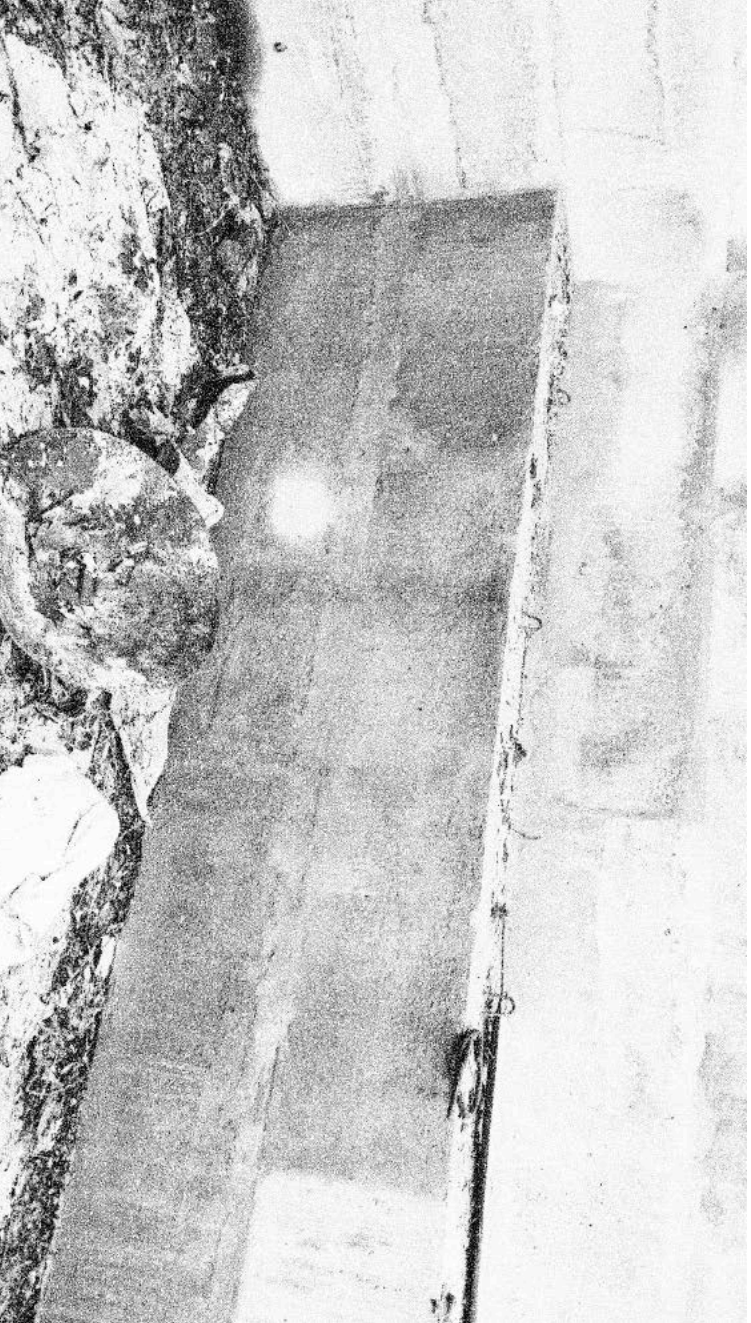
© 2021 редактори,
автори, художники,
Spector Books

Дистрибуція:
Німеччина, Австрія:
GVA Gemeinsame Ver-
lagsauslieferung Göt-
tingen GmbH & Co. KG,
www.gva-verlage.de
Швейцарія: AVA
Verlagsauslieferung AG,
www.ava.ch
Франція, Бельгія: Inter-
art Paris, www.interart.fr
Велика Британія:
Central Books Ltd,
www.centralbooks.com
США, Канада, Цен-
тральна та Південна
Америка, Африка:
ARTBOOK | D.A.P. www.
artbook.com
Японія: twelvebooks,
www.twelve-books.com
Південна Корея: The
Book Society, www.
thebooksociety.org
Австрія, Нова Зелан-
дія: Perimeter Distri-
bution, www.perimeter-
distribution.com

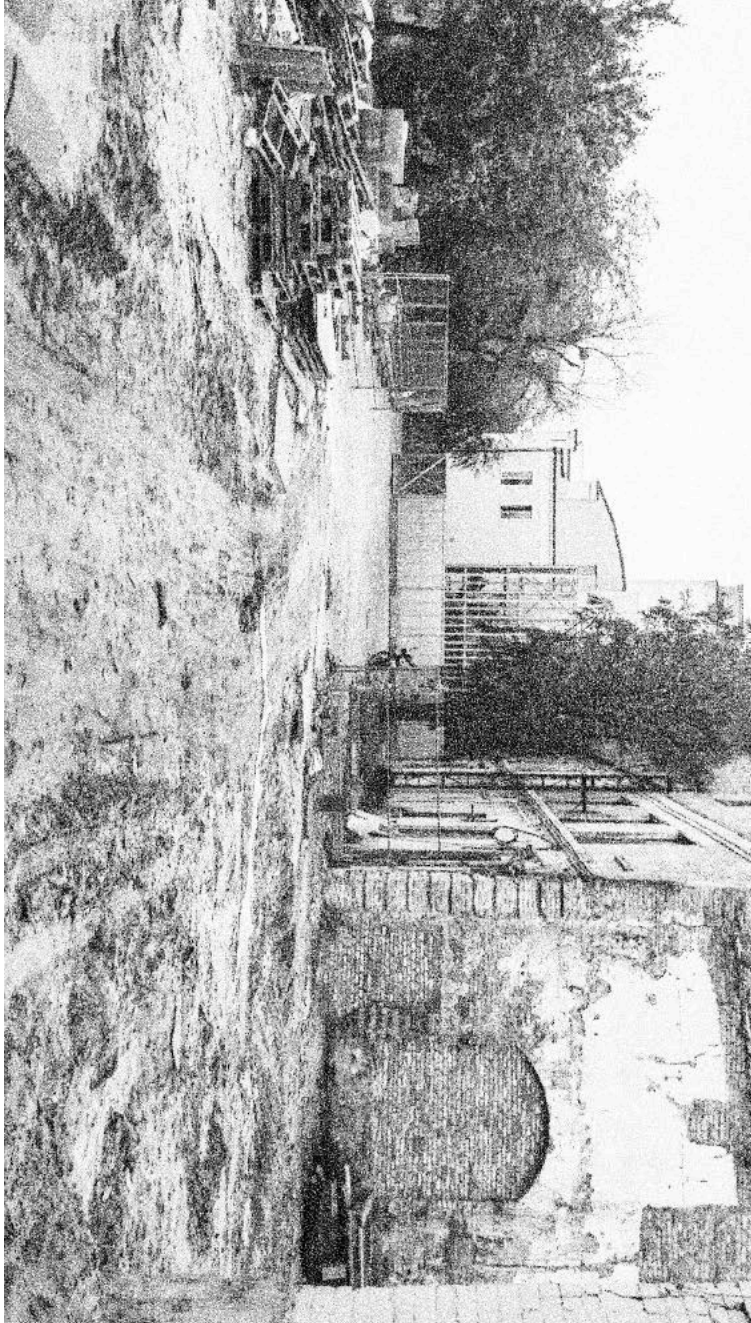

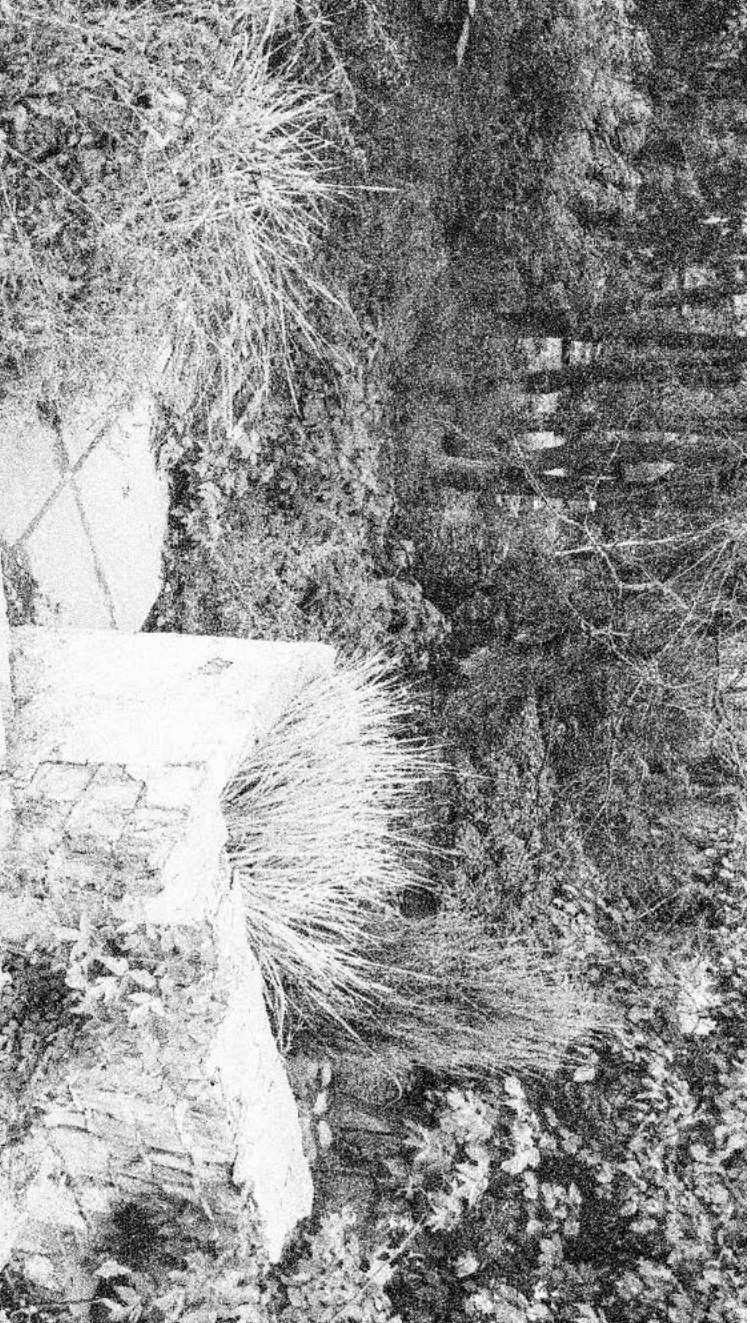

короткими моментами щастя, що періодично спалахують серед руїн радянської модерністської архітектури та колишніх індустріальних потужностей – слідах ще однієї невтіленої утопії. Ритми традиційних для рейву музичних стилів – від техно до джанглу та ейсід-хаусу – звучать у добірці Конакова так само невловимо та ефемерно, як і нездійснені мрії про краший світ, що розчинилися у депресивній атмосфері сучасності. Це додає альбому меланхолійності, яку Марк Фішер приписував так званій хонтологічній музиці. Зберігаючи в собі рештки нереалізованих у минулому політичних потенціалів, ця музика знаменує відмову ставити хрест на мрії про майбутнє. На відміну від скороти, меланхолія передбачає стійке небажання змиритися з втраченою, що в її політичному вимірі означає напругу на вихід за межі вузького горизонту капіталістичного реалізму.

Привиди загнаних утопій продовжують населати периферійні міські зони та локальні спільноти, що борються проти насильства, за право на місто, щасливе та гідне життя. Віднайти та оживити втрачене майбутнє може лише поки не сформований колективний суб'єкт, готовий боротися за здійснення полишених у минулому мрій.

Нотатки про 41

ваних розрекламованою енергійністю східноєвропейських вечірок, буденне життя Києва сповнене чималих викиликів. Повертаєсь у відкритий океан самотності та невпевності з безтурботної гавані рейву – досвід завжди болючий. Окупований забудовниками громадський простір міста послідовно перетворюєсь на дегуманізовану урбаністичну пустелю. Київський ландшафт, який безконтрольно експлуатують з ціллю отримання максимальних прибутків, всякий пам'ятниками інвестицій та фінансовим спекуляціям – торговими та офісними центрами, майже не заселеними житловими комплексами, схожими на ізольовані міста-привиди. Концентрований у приватній власності капітал, що поглинає деталі ширших міських теренів, майже не залишає місця для публічних зібрань будь-якого типу, розриває соціальну тканину міста й стирає з його поверхні сліди історичної та культурної пам'яті, прирікаючи його мешканців на атомізоване споживацтво. Зникають кінотеатри, культурні центри, осереди дозвоільня, парки та сквери. Промовистим і символічним у цьому контексті є те, що проекти меморіалу та музею Майдану так і залишились нереалізованими, а численні смисли цієї події невідрефлексованими. Потонувши у співвучних з мілітарист-

Нотатки про 41

Київ після рейву

ським статус-кво націоналістичних наративів, з дискурсу Майдану витіснились базові соціальні устремління – прагнення справедливості та гідного рівня життя, які на той момент так тісно поєднались в уяві протестувальників зі словом «Європа». Натомість, ми отримали зростання бідності, прекариності, руйнування системи соціального забезпечення, ріст вужливого ультраправового насильства та незміну корупційності правоохоронних органів. Ці тенденції поглибились після останнього кризового потрясіння, коли під час пандемії повністю позбавлені державної підтримки працівники численних індустрій постали перед вибором між імовірністю заразитись на роботі та втратою засобів до існування. Бодночас під приводом карантинних обмежень та за участі найвладних міських урядових ультраправих груповань відбулося кілька поліцейських рейдів на нічні клуби. Рейди та незаконні затримання представників клубної спільноти проходили із застосуванням насильства та перевищенням службових повноважень, що призвело до масового протесту в травні цього року. Виданий під час чергового локдауну та соціальної ізоляції *Kyiv Summer Tracks* (2014 – 2021) породжує ностальгію за радісним та піднесеним духом літніх київських рейвів, за

У травні 2021 року український музикант Богдан Конаков на власному лейблі «ШШЦЦ» випустив свій дебютний альбом *Kyiv Summer Tracks* (2014 – 2021). До збірки, що є своєрідною даниною культовому *Selected Ambient Works* (1985 – 1992) Aphex Twin'a, увійшли декілька основних та три бонусні треки, написані протягом останніх семи років для виступів

Нотатки про 41

Київ після рейву

здебільшого на «Схемі» – чи не найвпізнаванішому українському рейві, що у зв'язку з пандемією не відбувалося у Києві вже більше двох років. Ліричне мелодійне звучання альбому йде, можливо, дещо врозріз із образами екзальтованої молоді, що до знемоги танцює під швидкі басові удари гуркотливого похмурого техно. Синтезаторні акорди, що накладаються на якийсь глибокий біт, відтворюють складний та суперечливий емоційний ландшафт. Чергування м'яких і мігнотливих тоналностей рівною мірою передає радість та смуток, піднесення та занепад, надію та розчарування. Як і попередник Aphex Twin'a, що вийшов у 1992-му, через кілька років після спалаху Другого літа кохання, альбом Конакова видається у момент затишшя після революційної бурі, отворезіння після колективної ейфорії та тривалого зіткнення з травматичною реальністю. Тринадцять київських літніх треків – це водночас ода утопічним сподіванням та елегія про їхню втрату під натиском політичної реакції у вигляді війни, що протягом окреслених у назві альбому семи років незмінно детермінує українську політику та повсякдення навіть за межами фронту. Справді, всупереч захвату клубних туристів та гострових діджеїв і музикантів, зачаро-

передвиборча президентська кампанія уже тривала. Онлайн-інтерв'ю тривало 15 хвилин. Особистий адвокат Трампа Майкл Коен під присягою засвідчив, що майбутній президент просив, щоб гонопар заплатили у вигляді пожертви замість виплати. Ця сума була найбільшою пожертвою, яку фонд Трампа отримав того року від когось, крім самого Трампа, і допомогла оживити його передвиборчу кампанію. Без сплати податків.

Благотдієність часто передбачає умови, що повністю визначаються дономом. Лише не обов'язково умовами пожертви на зразок забезпечення ресурсами автономних структур, можуть уникнути патерналізму та бути ефективними у довгостроковій перспективі. Надзвичайно важливо усвідомлювати, що благотдієність та боротьба за соціальну справедливість не обов'язково перетинаються. Реформа соціальної справедливості—це намагання запровадити набір інституційних механізмів, здатних задовольняти базові людські потреби, гарантувати нам те, на що у нас є безумовне право. Не варто радіти подарункові, не замислюючись, завдяки чому він став можливим і чому він взагалі був потрібний. Те, що деякі особи накопичили надмірні багатства поки люди, котрі важко працюють кожного дня, не отримують і

Нотатки про 41

крихти з того, чим насолоджуються мільярди, є частково вироком системі оподаткування і «вирішенняю» проблем нерівності за допомогою благотдієності⁽³³⁾.

Однак не варто відкидати приватну філантропію повністю. Замість цього краще просити відмінність між приватними та державними витратами. В обох випадках накладаються певні зобов'язання, проте лише другий підхід в ідеалі є повністю прозорим та відкритим для громадського контролю та підзвітності. Це саме та підзвітність, що допомагає вибудовувати демократичних інститутів у пострадянських республіках не повинен слабшати. Зміцнення верховенства права, загальноного доброду, а також боротьба проти корупції та непотизму є ключовими. Втім, одночасне існування сильної держави і приватних ініціатив не обов'язково є суперечливим.

Ні всемогутній ринок, ні сильний уряд не здатні ініціювати зміни та інноваційні соціальні експерименти. Але як щодо проєктів, націлених на сприяння соціальному дискурсу та обміну знанням? Гібридне, вільне підприємство із соціальною свідомістю могло б досягти успіху у цій сфері.

Соціально-пластична Функція-One

(33) Згідно зі звітом *Credit Suisse* про глобальний доброду, найбагатший 1 % світового населення (ті, у кого більше 1 млн. доларів) має у власності 44 % від усього світового багатства. "Global Inequality," accessed September 2020, <https://inequality.org/facts/global-inequality/#global-wealth-inequality>

У Сполучених Штатах благодійники в рамках державної політики наділені величезними привілеями, а благодійна діяльність майже не регулюється. Приватні фонди практично не несуть ні перед ким відповідальності; більше 90 % з понад 80 тисяч приватних американських фондів не мають веб-сторінок. Одним із прикладів, що ілюструє ризики соціального дисбалансу, спричиненого приватним благодійним пожертвувачем, є славнозвісний бібліотеки Карнегі. Наприкінці XIX століття, на піку так званого Золотого століття в американській історії, на гроші промисловця було збудовано 2 509 бібліотек⁽³²⁾. Вважаючи досвід небагатий (скажімо, скуповили 10 %), згенерованого ним доходу було достатньо, щоб подувати вдесятеро більше бібліотек. Крім того, у благодійництві є свій патерналістський підтекст. Історія благодійних пожертв сповнена прикладів добрих намірів, які маскують осудливе ставлення до тих, хто потребує підтримки. Наприклад, католицькі лікарні, які відмовляються лікувати трансгендерних пацієнтів. Можна посперечатися, що благодійність — це всього лише реалізація свободи жертвувати гроші. Однак вона щедро субсидується податковими пільгами, що в Україні спричиняє

(32) Thomas S. Adams, "Effect of Income and Inheritance Taxes on the Distribution of Wealth," American Economic Review vol. 5, 1915 (Nashville: American Economic Association), 242-243.

ли дефіцит у розмірі 200 мільйонів доларів лише в 2018 році. Сумнівно, що масштаби благодійності покликана слугувати демократичним інституціям, але якщо й так, то якою мірою? Надто часто благодійність супроводжується певними домовленостями — взаємовигідним обміном. Вона може мати значний вплив на суспільство, але часто жодним чином не усуває причини проблем, які начебто має вирішити. Хоча громадська кухня може нагодувати голодних, церква може прихистити бездомних, а неприбуткова організація може навчати дітей читати, такі проблеми як голод, бездомність та безграмотність не зникнуть, якщо не змінити державну політику. Проблема полягає в тому, що закони та політичні механізми, що регулюють благодійність, певним чином схильні надавати перевагу інтересам можливих на противагу злидні. Масштабна благодійність може стати голосом плутократії, способом реалізації влади, що є невіддільною, непорожою та субсидованою урядом. Якимим є потенційні наслідки такої дерегульованої політики? Щоб по-скайпу вислухати на українсько-американському економічному форумі 2015 року, український олігарх та «покровитель мистецтва» Віктор Пінчук заплатив 150 тисяч доларів у фонд Дональда Трампа, коли його

Величезний вплив ліберального капіталістичного порядку денного початку 90-х був безпрецедентним. Достатньо подивитися тогочасні фоторафії Бориса Михайлова, щоб уявити різень припинженості. Соціальні зміни сколихнули усі колишні радянські республіки й багатьох випадках зрадили своїх громадян, заохочуючи жадібність і безжалюність, водночас нехтуючи соціальним поресом. Системна корупція, на яку так часто скаржаться, та пов'язана з нею відмова населення від демократичної участі є великою мірою подібним ефектом пострадянського сум'яття. На жаль, цей феномен призвів до значних обмежень колективних та індивідуальних політичних можливостей українців та їхніх суспільств.

На початку 90-х пострадянські народи стали рушіями революцій і в публічній, і в приватній сфері. Вони переважали для себе демократію, намагалися впровадити плюралізм у політику та медіа, організовуючи громадянське суспільство та плекаючи ідею республіки та громадянства. До того ж люди призвичаювались не лише до капіталізму та підприємництва, а й до нових форм сім'ї та релігійності, інтимності та сексуальності. В певному сенсі ці революції конкурували, проте та кож підсилювали одна одну. В Україні найкраще

Нотатки про 41

ативніші та найхитріші особистості опинилися на верхові: олігархи швидко приватизували державну власність та громадські установи, консолідувавши отримане в результаті багатство. Внаслідок цього виникло специфічне політичне тіло, на якому офіційні та неофіційні інституту злилися в одне ціле, а обіцянки свободи змішалися з авторитарними тенденціями.

Стрибок у 2020: подібні ефекти благодійності

В часи поширення й зростання нерівності ми також спостерігаємо за ростом благодійної діяльності. Об'єднані, схожі, здатні співіснувати. Проблема в тому, що закони та процедури, що регулюють благодійну діяльність, схильні працювати на користь інтересів забезпечених, а не тих, у кого є нагальніші потреби. Благодійність функціонує як механізм, за допомогою якого багаті повертають частину свого достатку суспільству. Інколи вона може бути актом емпатії, однак часто стає способом практикування влади—контрпродуктивна приватного багатства у публічній вплив. В ідеальному демократичному суспільстві завжди варто перевертати, чий інтерес обслуговуються, коли в публічній сфері реалізується фінансовий вплив.

Соціально-пластична Функція-One

Нова «нова радянська людина» та побічні ефекти благодійності

Перебуваючи в котлі східних і західних інтересів, Україні довелося зіштовхнутися з низкою випробувань та потрясінь в ході її історичного розвитку останніх трьох десятиліть. Головними складовими цієї вражаючої суміші були свобода, підкорення, анархія, корупція та надія. Для пострадянська республіка всупереч соціаль-но економічним проблемам вважається зразком революційного успіху, а також характерним прикладом державотворення і реалізації сфер впливу. Результатом розпаду Радянського Союзу була поява нових кордонів та відкриття нових можливостей для усіх його мешканців, що проживали між Балтійським і Чорним морем. Численні політики й інтелектуали втілювали світанок нової ери як можливість самореалізації та свободи. Очікувалося, що нові покоління

(29) Dmitry Mikhayev, "The Soviet Men-tality," Political Psychology vol. 8, no. 4 (December 1987): 491–523.

скинуть з плечей тягар минулого і спрямують свій погляд у майбутнє. Втім, були й сумніви та скепсис щодо нового типу громадянства, який мав постати зі старого радянського несвідомого.⁽²⁹⁾ Існували побоювання, що все раніше витіснене тепер впливе на поверхню: безліч невдоволень, невдоволя, страх і насамперед—насиленство. Через три десятиліття нажаханий Влاديمір Сорокін жалітиметься, що пострадянська людина розчаровує його значно більше, ніж старе ідеалістичне бачення «нової радянсь-кої людини»⁽³⁰⁾. Прискорена модернізація та капіталізація суспільства призвела до періоду внутрішніх суперечностей у розвитку суспільства. В Радянському Союзі людина доводилася грати подвійну роль: був обов'язок дотримуватися соціалістичного кодексу, однак недоліки системи змушували до колективної імпровізації.⁽³¹⁾ Після падіння СРСР імператив зразкового громадянства змінився більш прагматичним капіталістичним. Попередня система руйнувала всі сфери приватного життя і водночас характеризувалася нестачею глибоко вкорінених демократичних інституцій. Невдоволя до нової системи в поєднанні з досвідом зловживань з боку радянської диктатури призвели до дебілізації тих самих демократичних інституцій.

(30) «Нова радянська людина», згідно з ідеологіями Комуністичної партії Радянського Союзу, була архетипом особистості з особливими домінантними характеристиками, властивими усім громадянам Радянського Союзу, що напевно утворювали єдиний народ, незалежно від культурних, етнічних та літністичних відмінностей окремих країн.

(31) Така ж контрабанда, шахрайство, бартер та обман системи (наприклад, годування святей субсидованим хлібом замість дорогого спеціального корму).

відів у рідку масу—тимчасовий організм монумент в реальному часі. Тому в контексті Києва у цьому монументальному досвіді проявляється насамперед ідея звільнення: можливість одягатися як заважаєш, рухатися і цілюватися як заважаєш, що іноді різко контрастує з реальністю за межами клубу. Згідно з недавніми даними⁽²⁸⁾, гомофобія та нападзничай-но репресивна культура щодо гомосексуальних та квір-людей досі присутня в Україні. Проте квірність не повинна перетворюватися на монумент у рамках клубу. Квірність—не прогрес, а лише квірність. Лише прийняття і підтримка квір-людей у клубі створюють прогресивне середовище. Тож клубу слід бути безпечним простором, а отже, живим монументом відмінності та провамам бунту, які серед іншого є настільки важливими для місцевого контексту.

Оскільки переоцінює роль пам'ятників у суспільстві, що передбачає постановку питання про їхні форми, вигляд і цілі, є необхідним, те саме має відбуватися із техно-клубами. Кожних вихідних сходиться різномірний *populism*: клубери, банківські інтерни, водії, юристи, елітні фоторафи. Забезпечення індивідуальності та взаєморозуміння й одночасне схвалення індивідуальної свободи—це саме

Нотатки про 41

(28) ILGA-Europe. 2020. *Global Attitudes Survey*. accessed April 6, 2020. <https://ilga.org/lga-twi-global-attitudes-survey>

те, що робить ідею клубу настільки обнадійливою. На противагу спорту чи поп-культури, спосіб організації на танцполі, може вміщувати як соціальну, так і антисоціальну поведінку, однак зрештою встановлює зв'язок між пасивними приватними переконаннями та публічною політичною дією (ст. 17).

Безумовно, заклад з електронною музикою, прийаймні якийсь час виключатиме великі соціальні прошарки, тому реалізація проекту музеою революції 2013–14 року та сулутного меморіалу загиблим героям Майдану надзвичайно важлива. Заради родичів жертя, громадянського суспільства загалом та нової державної ідентичності. Тож сподіваюся, що ні величезні кошти для будівництва, ні схеми з відмивання грошей або політичні ігри близьше не спричинять затримок у його спорудженні. Утім, навіть якщо такий типово український збір обставин не назавжди перешкодить проекту матеріалізуватися, не варто здаватися. Цілюком можливо, що в місті вже існує простір, який дозволяє пережити відношення між історичними моментами та індивідуальним сприйняттям за межами традиційних способів передачі пам'яті. Треба лише знати, що сказати, коли вартості запитає про лайн-ап. І можна насолоджуватись.

Соціально-пластична Функція-One

У своїй впливовій роботі «Субкультура: значення стилю» (1979) Дік Хейбідж писав:

«Субкультури представляють “шум” (на противагу звуку): втручання у впорядковану послідовність, що веде від реального події та вийшло їхньої репрезентації у медіа. Тому нам не варто недооцінювати означувальну здатність видовища субкультури—не лише як метафори потенційної анархії “десь там”, а як реального механізму семантичного безладу—тимчасового розриву в системі репрезентації».

Привабливість субкультури значною мірою пов'язана з їхньою здатністю перевизначити соціальний ландшафт. Субкультури практики дають певні панівні норми суспільства і порушують його неперервний експлуатаційний та пригноблюючий режим функціонування. Панік, бітніки, моди, металісти, рейвери, хіпі та інші знаходили на маргінесі простір справжньої трансформачії та іншої автономії, пропонує вирішити світу перформативну критику його нудних та лицемірних закономірностей. Мабуть, більше за будь-який інший жанр електронна музика здатна перетворити аудіальне на гучну подію, що з'єднує звуки акустичної системи з рухами на танцполі⁽²⁵⁾. Повністю

(25) Mark J. Butler, 2012. *Electronica, Dance and Club Music*, London: Routledge.

відірані від наших буденних механізмів сприйняття та руху, час і простір перетинаються у настільки несподіваний спосіб, що танець може набутися психоделічних і трансцендентних характеристик. Можна навіть уявити собі, що машина і тіло утворюють симбіоз. На додачу до платівок, електричних кабелів та колонок звук передає насамперед танцюл, формуючи медійний ландшафт, у кінці якого—танцююча людина, яка водночас виступає продуктом (*output*) та посередником для зворотного зв'язку.

На відміну від статичної та пасивної *визуальної* аудиторії в кінотеатрі, нинішній клуб є калейдоскопом фізичних реакцій на звук та участі в ньому⁽²⁶⁾. В часи акустичного індивідуалізму та персоналізованих звукових ландшафтів (покоління після *iPod*) ми спостерігаємо за колективною машиною бажання, якою керує єдиний імпульс⁽²⁷⁾. Рейв є принципово спільним досвідом. Діджей, звуки машин та фізичні реакції на танцполі існують у спільній реальності, яка воліла би відмовитися від часового виміру. Ця «позачасова» реальність також справляє враження спільного танцю в єдиному тілі. У рейві, на відміну від інших музичних жанрів, танцюрист/ка заливається з роєм тіл, стаючи єдиним цілим з анонімним натовпом. Світло стробоскопів і дим розгортають контури інди-

Соціально-пластична Функція-One (26) O'Brien, 2011
(27) S. Reynolds, 1998. *Generation Ecstasy: Into the World of Techno and Rave Culture*, Boston, MA: Little, Brown and Co.

трансцендентний потенціал нескінченної об-
мовленої басом ночі та ключовий елемент
перейти події, що здатний перетворити звичай-
ну ніч на переломну. Яка відмінність між хоро-
шим і поганим звуком? Достойне клубне облад-
нання має бути гучним, але виразним, невід-
ступним, але всеосяжним, м'яким, але щільним
і потужним. Звукоінженери вимірюють ці ха-
рактеристики, застосовуючи різноманітні міс-
тині параметри, а ми можемо лише відчути
різницю. Звук—це фізичне явище, а клубні
середовища націлені на посилення його чутте-
вого впливу. Прорізняючи різні саундсистеми
на папері виснажливо, тому що багато зале-
жить від обставовки конкретного місця, його
розміру, від того, «сухе» воно чи «вологе», чи
звук у ньому ревербується, чи абсорбується,
чи простір переповнений людьми, чи це спокій-

Нотатки про 41

влені вздовж головного танцюлу. Без сумніву,
Funktion-One стали зразком вражаючого зву-
чання—фірмовою технологією, що розробляла-
ся протягом трьох десятиліть. Завдяки вико-
ристанню паперових дифузорів замість метале-
вих компресійних драйверів, відсутності вду-
вального еквалайзера та комплексному підході
до дизайну системи⁽²⁴⁾, бренд здобув репутацію
безкомпромисного виробника. Правильно на-
лаштована саундсистема у поєднанні з правиль-
ною музикою може довести вас до майже ме-
дитативного стану. Саме цей важливий потен-
ціал зробив звукові системи світового зразка
типу установки *Martin Audio* на 1-му танцюлі
Fabric невід'ємною частиною електронної му-
зичної культури.

Трансцендентний вимір запаморочливої
звукової системи не лише відіграє важливу
роль у монументальній привабливості техно-
клубу, а й у його привабливості як монументу.
Вона здатна забезпечувати досвід, які мож-
на охарактеризувати як піднесені, такі, що мо-
жуть стимулювати зміни у свідомості та, зреш-
тою, мати політичні наслідки (подібно до ролі
ЛСД у 60-х роках). Тож відношення між тілом,
думкою і технологією є ключовим для розу-
міння того, яким чином субкультури можуть пе-
ретворюватися на політичні рухи.

Соціально-пластична Funktion-One
(24) Jordan Rothlein for RA, 24 Mar 2014,
[https://www.residentadvisor.net/
features/1836](https://www.residentadvisor.net/features/1836)

ною основою для саморефлексії та осмислення минулого—колективного та індивідуального. Це саме той спосіб мислення, який потрібно підтримувати і розвивати, якщо ми хочемо процвітати як дискурсивне суспільство. Якщо мومنент дійсно стосується *живої або прожитої* пам'яті, то постає питання стосовно того, що являє собою *мертва* пам'ять та як її уникнути. Мертва, як у місцях, що не виконують власної функції, місця без ефекту, статуях, реліквіях, яких об'єднується суто їхнім зовнішнім виглядом, або скульптурах у публічному просторі, що перебувають поза контекстом і не мають минулого, а отже, і майбутнього. Чи здатний клубін провокувати критичне мислення? Реальність підказує, що це і не романтичне «так», і не цинічне «ні», однак сподіваюся, що прийматиме певний потенціал. Клуби за своєю суттю не схильні за замовчуванням сприяти таким амбіційним устремлінням. Необхідність фінансового забезпечення, вразливість перед зміною власності та потенційноаполітичні аспекти музики можуть викликаати сумніви щодо прогресивності клубів. Зрештою, клуб—це насамперед місце для вечірок і танців. І незалежно від того, чи сприймаємо ми це як соціальний та фізичний досвід, чи лише як спротивне середовище для ескапізму, зв'я-

Нотатки про 41

кова система у цьому випадку—головний фактор, пульсуюче серце цього цілісного тіла, монументальні характеристики якого сприймаються як належне усіма, хто коли-небудь танцювали годинами, занурені у бас, гойдаючись на хвилях легкої електричної бурі серцебиття і спалахів стробоскопів.

Funktion-One

У зв'язку з моїм давнім переконанням, що еволюція свідомості є життєво необхідною для нашого тривалого існування як виду на планеті, я відчув, що знайшов своє призначення і вирішив зайнятися роботою акустичних систем, приділяючи особливу увагу їхнім корпусам⁽²²⁾.

Цікомо можливо пережити чи не найпрекраснішу ніч у житті, обійшовшись без *глулу* потужної звукової системи. Однак у центрі уваги цієї маленької книжки нічний клуб з танцювальною електронною музикою. Клуб, який має намір змагатися з найкращими техно-майданчиками в Європі, а може, й у світі. Логічно, що забезпечення вражаючого акустичного досвіду є, мабуть, найважливішою турботою всього проекту. Фундаментом для такого танцювального досвіду є так званий *священний звук*⁽²³⁾—

(22) T. Andrews and J. Newsham, "A Short History of the Experience and Reasoning Behind the Turbosound Cluster System," (paper presented at 6th International Conference: Sound Reinforcement, May 1988, Nashville, Tennessee, USA).

(23) Michelle O'Brien, "Sacred Sound", 2011, http://www.michelleobrien.net/wp-content/uploads/2011/10/Michelle_O'Brien_Sacred_Sound.pdf

Fair у Гонконгу, китайський відділ Оксфордського університету, Лувр в Абу-Дабі та інші

«брєнди», що ініціювали подібні глобальні філіали. Однак, розмірковуючи про ймовірні наслідки західних колоніальних установок, в замислився, чи міг би прогресивний технo-клуб

насправді стати цілком доречним монументом. Замість ліпнути образи з бетону, щоб передати історичне знання уявній майбутній аудиторії,

цей *живий* монумент міг би ініціювати діалог у теперішньому про теперішнє. Клуб міг би стати каталізатором тривалої розмови про відношення між теперішнім, минулим і майбутнім та ініціювати їхню взаємодію. Та чи не повинні

пам'ятники напоглегливо чинити опір часу, впевнено протистояти змінам та анахронізмам?

Можливо, вдалими пам'ятником міг би бути перманентний будівельний майданчик — і

фізичний, і психологічний; незавершений проект, що постійно відкладається і процвітає у стані структурної незавершеності, завжди унікає остаточної фіксації. Стан буття «в процесі будівництва» нагадує про відомому театральну постановку Крістофа Шлінгензіфа *Zeige Deine Wunde* («Покажи свою рану», 2009)⁽¹⁸⁾, у якій

вразливість є неслотою⁽¹⁹⁾. Тож такий підхід у контексті клубу-як-монумента вимагав би постанову залучення у перформативну розмову,

(18) Назва *Zeige Deine Wunde* запозичена в істалації Йозефа Бойса у Ленбахгаузі (Мюнхен), а її вибір обґрунтовується як театральний чуттєвий творчий спадщинини Бойса, так і його довірливим трактуванням істини в контексті власної біографії.

(19) Після того як Шлінгензіфуді діляно-квіти 3-го стадію раку надпри-кінці 2008 року, ця заезда власного тіла стала лейтмотивом його постановок. В останній місяці його життя приватний сором щодо хвороби трансформувався у публічну конфронтацію з умовами людського життя.

дозволяючи учасникам формувати нові системи цінностей та орієнтації.

На жаль, жодний клуб наразі не був проголошений державною інституцією⁽²⁰⁾, що юри-дично зобов'язало б його представляти інтереси громадянськості (попри отримання сутю економичної вигоди). Розглядаючи нічний клуб як монумент, ми спершу маємо визначитися з тим, що ми хочемо пам'ятати і що — увіковічнити.

Коли ми трактуємо Майдан 2013–14 року як осматочне завершення столітньої російської опупації, на думку спадають мученики, які пожегт-ували життям заради революції у центрі Києва. Однак зображення людей як надлюдей має свої підводні камені. Такі ідеалізації дають мало простору для інтерпретацій та суперечностей.

Якщо монумент дійсно репрезентує *живу* пам'ять, до чого недовано підкреслено закликав у Рід Вагшем президент Франк-Вальтер Штайн-маєр⁽²¹⁾, ми маємо насамперед запитати, що

можливіою такого типу пам'яті. Зрештою, хіба особисті й емоційні досвіди не визначають, ким ми є? Тоді як щодо простору, в якому люди з різним життєвим досвідом (будь-хто, хто фізично та психологічно здатні витримати гучне техно і навіть ним насолоджуватися) могли б збиратися заради колективного емоційного досвіду? Простору, що став би інклюзивною спіль-

(20) Це може змінитися: „Jenseits von Bumm, Bumm, Bumm“, taz, accessed Jan 1, 2021, <https://taz.de/Berliner-Clubs-sollen-Kulturgut-werden/!5689603/>

(21) «Німеччина виправдає себе лише тоді, коли житиме з власною історією відповідальності. Ми дорозаємо націоналістичний отруті! Ми захищаємо європейські життя! Ми солідарні з ізраїлем!» (Федеральний президент Франк-Вальтер Штайнмаєр у Рід Вагшем (Берусалім, Ізраїль) 23 січня 2020 року).

Соціально-пластична *Funktion-One*
Чи цей техно-клуб—монумент, якого не
просили?

Спочатку ця книжка мала бути присвячена ще
не збудованому Музею Майдану. Музею, про-
ект якого належить німецькому архітектурному
бюро *Kleihtues & Kleihtues* (довіряється німцям—
майстрам подолання минного). Прибувши до
Києва, я дізнався, що (через надлишок бруд-
них, відмитих та зниклих грошей) спорудження
 нової будівлі відклали на невизначений термін.
Ласкаво просимо в Україну. Втім, тема мене
схвилювала.

Момент виявився приводом для критич-
ної оцінки способів, у які надавана історія фор-
мується через колективну пам'ять, та того, як

Нотатки про 41

інституціоналізуються «офіційні» інтерпрета-
ції, спираючись на ідею Йозефа Бойса про фор-
мування суспільства за допомогою винайден-
ня форм творчої взаємодії⁽¹⁷⁾. Класична форма
комеморації, що встановлює таку перспекиву
на історію, з якої вона здається начебто впоряд-
кованою та неперервною, існувала споконвіку.
Йдеться про пам'ятник. Це саме ті об'єкти, які
постають, коли люди намагаються ментально
сформувати—і буквально збудувати—конкретні
наративи, що виправдовують минулі або май-
бутні дії та ідеології.

По всьому колишньому Радянському Сою-

зу можна натрапити на цей тип монументаль-
ного мистецтва—пам'ятники, вирізані з каменю
або вилиті з металу, виконані в стилі соцреаліз-
му. Бгато хто знайомі з іконічним виразом об-
личчя Леніна, зробленим із бронзи чи бетону,
або суворим поглядом сильної радянської жін-
ки, спрямованим у світле майбутнє.
Оскільки про культ бетону в колишньому
СРСР уже написано сотні книжок, я зітхнув з
полегшенням, коли дізнався про цей новий бу-
дівельний проект. Кілька осіб, пов'язаних із
берлінською та київською техно-сценою, були в
процесі заснування нового клубу за участі ди-
зайнерів, архітекторів і навіть охоронного персо-
налу з Німеччини. На думку спали *Frieze Art*

Соціально-пластична *Funktion-One*

(17) Яку він впливав, співзаснувавши

Організацію прямої демократії шля-
хом референдуму 1971 року. Вільний
міжнародний університет 1973 року,
а також активно долучаючись до
екологічної політики та реструктури-
зації фінансової системи, починаючи
з середини 1970-х років. Див.: Joseph
Beuys, „Der soziale Organismus—ein
Kunstwerk.“ Volker Harlan (Ed.),
*Soziale Plastik. Materialien zu Joseph
Beuys, Achberg 1976, S. 9–72.*

відбулися під час протестів, пов'язані з ними утопічні ідеї та відповідні політичні практики описуються в режимі реального часу. Ці деталі свідчать, що українці потрапили в нове—сповнене надії, але й більш криваве—революційне коло. Пострадянські держави поставили перед викликом збереження миру та свободи, можливо, навіть не лише заради них самих, а й заради Європи в цілому. На сході сформувалася авторитарна смуга, що вийшла за межі пострадянських національних держав. Консерватизм, етнонаціоналізм, культ лідрства та джінгоїзм утвердилися в Будапешті, Москві та Варшаві. Софія, Белград і Київ перебувають на межі включення цих ідеологій в основу їхніх нових режимів.

В умовах економічної кризи та культурного застою київські техно-клуби знайшли невинерне джерело локальних талантів, розбудовуючи місцеву спільноту в довготривалі перспективи. Результати очевидні. Ідеться не лише про реїв як велику подію чи місце, де можна здобути унікальний досвід. Ідеться про створення повноцінної культурної інституції з достатнім впливом, щоб служити арбітром якості, платформ для популяризації музикантів, та моста, що з'єднує би локальних артс-тів з глобальною електронною сценою.

Нотатки про 41

Тож замість того, щоб заражати цю новонароджену екосистему нарісичинними фантазіями, варто підтримувати громадянську активність. Сумнівно, що техно-туристи та репортажі в журналі *Vice* допоможуть місцевим *жити* на повну, коли державу водночас пожирають власні еліти. Дехто стверджує, що саме цей неспокій робить українські вечірки настільки захопливими й несамоовитими, і що непевність у територіальній цілісності та відсутність економічних перспектив надає реїв-культурі своєрідного екзистенційного *духу*. Це щонайменше цинічна екзотизація нестерпних умов життя—спекуляція на бідності.

Нижчі середнього рівня доходи, негативні наслідки COVID-19, рівень безробіття, більше 10 тисяч смертей на Донбасі та зростання кількості ВІЛ-інфікованих (безпрецедентними порівняно з Європою темами) створюють похмуру реію для вечірки. Радість народжується у боротьбі. А втім, розвиток міжнародних зв'язків завдяки техно-туризму оживлює Україну в уяві європейської молоді та має потенціал для подальшого міжкультурного обміну. Свобода пересування, послаблення візового режиму та економічна підтримка, спрямована суто на позитивні управлінські рішення, є, без сумніву, правильними кроками.

Техно-Майдан

корпорації та неоліберальними економічними інтересами. Коли плоди соціальних потрясінь починаються у вигляді культурного капіталу, покликаного збуджувати фантазії пересичених західних споживачів, це стає для революційо- нерів тварем, під тиском якого така мізансцена неминує зруйнується.

Прийнятом є постулювання компрізізації кінського клубу *Closer*, який протягом років здобував стійку репутацію, але врешті-решт підкорився комерційним інтересам та мейн-с-принципам очікуванням (організовуючи спон- соровані брендами фестивалі вікенди з ви- сокими цінами на квитки, встановленими відповідно до можливостей *EasyJet*-типу).

Тим часом регулярні публікації в європейсь- ких та американських «хіпстерських» модних журналах зображують міцне життя з його нібито відвертою і неприхованою шірістю, втім регулярно відтворюють естетичні кліше, втілені у слов'янських фігурах, одягнених у посткомуністичний спортивний одяг або кіт- чеву вііськову атрибутику.

Розбіжності та суперечності між реаль- ністю та проекцією, безумовно, не є унікаль- ною рисою Києва. Вони існують і в інших куль- турних центрах на зразок Парижа, Берліна та Нью-Йорка. Утім, українці до них наразі, ма-

буть, особливо чутливі, зважаючи на відносну молодість їхньої демократії та тривалий кон- флікт на сході, що роблять політичну систему вразливою, а членство країни в ЄС досі відкла- дається. До того ж регіон затмарений коруп- цією та непотизмом, і нова ескалація у відноси- нах з Москвою висить у повітрі.

Останні кілька років в Україні характеризу- ються значними політичними та соціальними зрушеннями. У відповідь на насильство уряду щодо людей, які протестували проти корупції та відмови політичної верхівки від тісного співробітництва з Європейським Союзом, 2013 року спалахнула революція. За нею в українсь- кому суспільстві послідував необоротний процес саморефлексії та самовизначення. Цей

період партового збудження—економічної кри- зи, зміни уряду—без сумніву відобразився на екосистемі нічного життя, вплинувши на нове покоління тусовщиків знаною більшою мірою, ніж це задатий продемонструвати відомий на- бір кліше та міфів про післяреволюційний ге- донізм. Ідентичності, які раніше приховувалися, були змуснені шукати для себе визначення у

мінімовому соціально-політичному ландшафті. Євромайдан та війна на сході України зда- ються водночас далекими та надзвичайно близькими. І болючі, і багаторобітцяючі події, що

що вплинуло на британське суспільство, однак його підживлений наркотиками анархічний гедонізм дратував політичну верхівку як ніщо інше, за винятком хіба що панку (прем'єр-міністр Борис Джонсон нещодавно назвав *The Clash* своєю улюбленою групою). Подобою числіть бунтівного духу, уряд намагався придушити сцену незалежних вечірок і підготував проект горезвісного Закону про кримінальне правосузддя та громадський порядок 1994 року, який вносив низку змін у закон, обмежуючи наявні права, забороняючи нелегальні рейви та запроваджуючи серйозніші покарання за так звану антисоціальну поведінку.

Іншою парадигмою є, звісно, берлінські 90-ті, коли «квітучі ландшафти» (*Blühende Landschaften*), які обіцяв канцлер Гельмут Коль, схоже, матеріалізувалися лише вночі в колишніх бомбосховищах та на занепадлих індустріальних руйнах. Для батарох вакуум після об'єднання Берліна заповнили 130 ударів на хвилину, коли ветерани сквотингу із Західного Берліна вивели нелегальні техно-вечірки колишнього Сходу на світлову сцену, а знаменитий Парад кохання (*Love Parade*) перетворив електронну музику на європейський мейнстрім. Саме під час довгих ночей у цьому бідоному місті на початку 90-х деякі берлінці зі Сходу

Нотатки про 41

і Заходу зустрічалися вперше, несамоовито святкуючи нещодавню свободу під час рейвів, що тривали цілими днями без жодних коментарів чи обмежень. Ландшафт був похмурим, а рівень безробіття—високим, але вечірки створювали відчуття приналежності 30-бракення 1,5 мільйонів рейверів, що танцювали у центрі міста закарбувалися у колективній пам'яті. Тому не дивно, що цей образ досі чується шаблоном в умовах тривалих наслідків розпаду Радянського Союзу. Боротьба проти радянської окупації у Східній Європі аж ніяк не збулася, і тріумф електронної музики над консервативним спротивом досі живе у пам'яті.

Тож що не так із наративом про Техно-Майдан та революційний потенціал молодіжних рухів? Що не так із масурбацією на слов'янські техно-фантазії?

Це стає проблемою, коли очікування не відповідають реальності, коли стереотипи й невідомості замінюють реальні політичні цілі. Коротко кажучи, виникає колективне розчарування, коли обіцянка напевно революційних змін через музику розбивається об геополітичну реальність, а боротьба за свободу і демократію змішується з інтересами глобальних

Техно-Майдан

ній) картині світу, втім загальна дихотомія досі чинна. Електронна музична сцена виникла у Києві, створивши простір для вираження індивідуальних свобод, реалізація яких була неможливою у громадському житті до Майдану. Спітнілі молоді тіла, що відріють демократичними устремліннями, безперечно, привабливі. Вони втілюють старе уявлення про безправну та пригноблену молодь, спраглу до свободи, прагнення молодого покоління до автономії та готовність кинути виклик елітам. Завдяки блогам та відео на *YouTube* ми в реальному часі стаємо свідками того, як корумований режим начебто підважкують музика, танець і нові форми самоорганізації. Цей спектр таких насичених мотивами, які легко зчитує західна аудиторія: сповнена ентузіазму субкультура, корумпована правляча верхівка, реалітні фанатики, іноземні гроші, неонацисти і техно-музика. Не дивно, що ці заголовки користуються попитом у західних медіа, адже вони пропонують чималий екран для проєкції наших власних бажань. Коли ми дивимосся на сучасну Україну, то бачимо становлення цієї парадигми молодості, з якою ми можемо ідентифікуватися на основі власної пам'яті—чи опосередкованої пам'яті—зокрема про Берлін 90-х, попередніками якого були

Нотатки про 41

детройтське техно та британський ейсід-хаус. Подібність справді вражає. Наприкінці 80-х чорношкірі американці Детройта пересомислили техно, познайомивши процвітаючий клубний рух із цим незвичним музичним стилем. Зважаючи на його виникнення у серевдовішій системно безправної та маргіналізованій афроамериканській спільноті, детройтське техно можна трактувати як від початку вкорінене у практиках веселощів та творчого спротиву. Хоча засновники руху—«Бельвіль-ське тріо» (Хуан Аتكінс, Деррик Мей та Кевін Сондерсон) були чорними підлітками з середнього класу, чиї сім'ї були забезпечені завдяки розвинутій детройській автомобільній індустрії, спільнота, яку вони створили, стала домом і надією для розчарованої та економічно вразливої молоді після збанкрутіння міста. Водночас в Англії у період прем'єрства Маргарет Тетчер відбувалося Друге літо коханя⁽¹⁶⁾—короткий момент напруги наприкінці 80-х, коли зійшлися ейсид-хаус та екстазі й народилася британська рейв-культура. Цей період в історії британської танцювальної музики настільки міфологізований, що здається, за ним ностальгують навіть ті, хто були занадто молоді, щоб пережити його безпосередньо. Рейв був непершим пов'язаним з клубною музикою рухом,

Техно-Майдан

(16) Термін як правило стосується літа 1988 року, коли електронна танцювальна музика і поширення MDMA спричинили вибух у молодіжній культурі, кульмінацією якого стали масові безкоштовні вечірки та епоха рейву.

Техно-Майдан і титар західних проєкцій
Коротке уточнення понять «Схід» і «Захід»

Використання понять «Схід» і «Захід» справедливо критикують через ігнорування ними регіональної гібридності, проте зважаючи на обмежений обсяг тексту, я дотримуватимусь їхнього класичного визначення. Дихотомія Сходу і Заходу розглядається як відмінність між східним і західним світами. Оскільки розподіл у цьому випадку радше культурний ніж географічний, межі Сходу і Заходу не стіки, а варіюються залежно до критеріїв, встановлених індивідами, які застосовують відповідні поняття. Історично Азія (без Сибіру) вважалася Сходом, а Європа—Заходом. Сьогодні до «Заходу» відносять насамперед Австралазію, Європу, Північну та Південну Америку. В контексті цієї публікації йтиметься про кордони в Європі під час Холодної війни—між колишніми членами Варшавського договору та їхніми західними сусідами.

Нотатки про 41

Східна Європа простягається від Кенігсберга до Стамбула, від Європейського Союзу до Російської Федерації. Бгато людей, з якими я розмовляв у Києві, насторожені щодо зовнішніх впливів—як непохитних єврократів, так і їхньої непомітливої російської опозиції—та вірять в унікальну і навіть ключову місію України у цьому сповненому суперечностей ландшафті: місію посередниці, лабораторії в реальному часі, покликаній навіть слугувати зразком для менших країн регіону.

В останні роки українська техно-сцена висвітлювалася у безлічі публікацій, есеїв та документальних фільмів. Бгато з них дотримуються того самого наративу: після того як проєвропейська революція на Майдані знесла проросійський режим Віктора Януковича, криза державного управління, націоналізм та святенництво залишилися, однак творча мождь намагаться зберегти дух Майдану, несамотійно танцюючи та влаштуваючи вечірки. Їхній погляд спрямований на ідеологічний Захід, в той час як війна з проросійськими сепаратистами на географічному сході триває і слугує жакхівим нагадуванням про пересивнене життя по той бік кордону.

У реальності значно більше відтінків, ніж на запропонованій чорно-білій (східно-захід-

Техно-Майдан

шований сад, який репрезентує більш заспокої-
ливу і втішну версію природи в ідеалізованій
формі. Сад з його нескінченною та осяжною ве-
личиною є простором, у якому люди можуть
здійснювати свій вплив, шматком світу, що на-
че амфібів мешкає десь між природою і культ-
урою. Він репрезентує міфічну версію природи,
структуровану за допомогою біологічної симе-
триї та геометричного вирівнювання. Будь-який
рай визначається не лише красою та ідилією,
що містяться в ньому, але й своїми кордонами
та можливістью виключення: навіть тим, у кого
є *законний* доступ, завжди зарожує витанання.
Уважний погляд на сад пропонує можли-
вість дослідити його як модель для систем
та структур мислення. Як створена людьми еко-
система він є місцем, ріст якого залежить
від інфраструктури взаємодов'язаних елемен-
тів, таких як системи зрошування, а також
глобальний обмін насіння. Мішель Фуко визна-
чав його як найменшу діяльну світу і водночас
як цілий світ⁽¹⁵⁾.

(15) Michel Foucault, "Des Espace
Autres," *Architecture/Movement/*
Continue, October, 1984.

Нотатки про 41

Сад—це місце інтеракції, злиття безлічі
модальностей буття та діяння. До Другої
світової війни парки та зелені насадження в
Радянському Союзі виконували для населення
освітню та рекреаційну функцію. Після війни
від цієї моделі відійшли: планування зелених

зон у державах Центральної та Східної Європи
почало узгоджуватися з цілями житлової по-
літики, наприклад, регулюванням санітарних
умов у місті. У соціалістичних суспільствах була
перевага у втіленні таких проектів завдяки
відсутності ринку землі. Однак політичні нас-
трої в Україні змінилися після проголошення
незалежності від СРСР 1991 року, а за ними і
ставлення до суспільних благ.
У 2020 році два сади на Кирилівській, 41
є більш ніж відкритим продовженням голов-
них споруд. Старий містить в собі політичний
та історичний контекст 150-ти бурхливих ро-
ків, тоді як новий, сподіваюсь, стимулюватиме
творчі відповіді на нагальні питання сучас-
ності, що обертаються навколо клубної культу-
ри і не тільки. Можливо, це надто довгостро-
кова перспектива, але остаточно доля клубу
також залежатиме від того, як це місце давати-
ме раду зі зростанням—і потенційним пере-
ростанням—його відкритих територій. Сади
неминуче стануть тлом для катарсичних завер-
шень довгих клубних ночей. Питання полягає
в тому, чи спонукатимуть вони своїх відвідува-
чів до роздумів над історією та природою, і
чи полегшуватимуть вони безтурботному рей-
веру, який повертається додому, транзит до
соціально-економічної суб'єктності.

Hortus Conclusus

є місцями, де задля контролю над непокiрними силами природи запроваджуються порядки, де приборкання дикого iнсценiзується та есте-тизується. Дбайливі садiвники намагаються обрiзати зарослi, що схоже на дедалi наполе-тивiшу спробу пiдпорядкувати закони природи власнiй волi⁽¹³⁾. Сади завжди були просторами реалiзацiї влади та проваами цивiлiзацiї. Кож-на влада ретельно є своi сади, проєк-туючи на них власний погляд на свiт i прово-дючи базовi диференцiацiї: що таке травка, а що—трава? Саме так формуються i закрiплю-ються iдеї знайомого i чужого, корiнного i загарбницького, а також порушення кордонiв. Як i державнi утворення, сади визначаються тим, що у них культивуються, та їхнiми догляда-чами, вiдповiдальними за обрiзку та стриму-вання небажаних чужиницiв або внутрiшнiх

(13) Zafar Ishaq, *The Different Aspects of Islamic Culture v. 1: Foundations of Islam Ansari*, (Paris: UNESCO Publishing), 2016.

шкiдникiв. Сад, хоч i належить до свiтового терену, водночас вiд нього iзольований та обов'язково замкнений. Перебуваючи у саду, його гостi прагнуть отримати одкровення, захищенi вiд повсякденної метушнi та зануренi натомiсть у тихий гул. Зокрема християнський *hortus conclusus*—простiр, що за своєю суттю асоцi-альний та не-комунiкативний,—вiдлює iдею самотностi та мовчазного споглядання. Ченцi,

якi доглядають за такого роду садами, напри-клад, картузiянцi⁽¹⁴⁾, змушенi їх покидати, щоб один iз одним не заговорити i не вчинити повсякденний грiх, порушивши обiтницю мов-чання.

Цiє одним елементом кодексу саду є споглядання його флори, що переважно скла-дається з трав, наповнення певним символiч-ним значенням. Сама здатнiсть вдихати такі аромати i пахощi вказує на присутнiсть у свiтi. З огляду на таку чуттєвiсть, *hortus conclusus* виражає радше зупинку в часi, нiж досвiд руху в просторi. Цей внутрiшнiй стан зумовлений конкретним матерiальним порядком. На жаль, багато мiстобудiвникiв та дизай-нерiв не схильнi осмислювати суб'єктнiсть i простiр однанковим чином. За винятком пейзаж-них паркiв, можливо, надто багато уваги сфо-кусовано радше на зв'язках i соцiальних цент-рах, нiж на вiдлюднних галввiнах та безпечних куточках. Ми часто забуваємо, що замкненiсть, iзольацiя та спокiй—це ключовi умови спогля-дання.

У середньовiчнiй Європi лiс розглядався як негостинна територiя, що представляла дикий, невідомий i загрозливий бiк природи. З iншого боку, замок—це простiр, насичений людською iнтенцiональнiстю. Мiж ними поста-

(14) H.E. Malden (ed.), *House of Carthusian Monks: Priory of Sheen*, vol. 2 (London, 1967), 89–94.

землі між замком і лісом,—так званий *hortus*

conclusus⁽¹⁰⁾.

Поки в це пишу⁽¹¹⁾, другий сад перебуває

у процесі створення, а стара пивоварня у цей мо-мент трансформується в техно-клуб. Її від-критий простір перетворюється на танцпол, гастрономічний блок та післяобідній лаунж.

Подібно до саду, усе це є втіленням потенціалу який можна розкривати й культивувати, експлуатувати, перевершити, а також змарнувати, дозволити випаруватися й розтатити.

Контекстом цього саду є теми, порушені у цій книжці. Затьмарена неспокоєм держави Україна, величне місто Київ і його спрала молодя, війна на сході, соціальна нерівність та боротьба за колективну пам'ять. Усе це вплетено

в композицію саду. Сад у «41» вже не належить так званій антикапіталістичній фортеці робітничо-селянської держави, а натомість є невдільною частиною соціальності нашого

клубу.

Протягом століть сад постає як місце споглядання та натхнення, а також є однією з

найдавніших метафор циклу життя і смерті. Це архетипний образ світу в мініатюрі. Ідея саду як віддзеркалення світу тісно пов'язана з давньотерським словом *paridazea*⁽¹²⁾ («парадіс», «рай»), що походить від *pairi* («довкола») і *dazea*

Нотатки про 41

- (10) Rob Aben and Saskia de Wit, *The Enclosed Garden: History and Development of the Hortus Conclusus and Its Re-introduction into the Present-Day Urban Landscape* (Rotterdam: Nai Uitgevers), 1999.
(11) Ханпикінці літа 2020 року.
(12) Penelope Hobhouse, *Persische Gärten. Paradies des Orients*, (München: Knesedaback), 2005.

(«стіна»). Етимологічно слово «сад» походить

від межі, що відділяє внутрішнє від зовнішнього, знайоме від чужого. Це місце одночасно вклюдження і виключення, а отже, ме-тафора самого клубу. З'язок саду з раєм також формує його

семіотичну функцію через відмінні інтерпретації конкретних сцен на зразок біблійного гріхона-ділля. Зокрема, ми продовжуємо запитувати, чи сад втілює утопію, чи дистопію. Потенціал до обсеєсивного вирощування саду може підживлювати як різні форми духов-ності, так і людське прагнення до контролю.

Сад—місце для роздумів функціонує як територія дзеркала. У ньому ми впізнаємо історичні та політичні контексти нашого часу, що також викарбувані на клубі (колишній бровар-ні) та його околицях. Тож сад можна розглядати як поетичну припушки або розрив, місце для вивчення та критики складних зв'язків хаотичного, дедалі прекарнішого світу. Поряд з класичним розумінням саду як усамітненого та обмеженого простору нудьги, сповненого медитативних, сприталістичних та філософських можливостей, існує його трактування як місця двовісності та суперечності: це поріг між реальністю та фантазією, гармонією і хаосом.

В авраамічних релігійх сад є первинним образом світу в його цнотливому стані. Сади

Hortus Conclusus

могла потрапити у потойбічний світ і ніхто мерт-
вий не міг його покинути.

Стонання біля порогу та очікування на виход —
це потенційно принизливі оглядини. В цілому
базові критерії відбору завжди контекстуаль-
ні, іноді навіть суперечливі. У найжаданиших
клубах ведеться справжня асиметрична війна,
створюючи непередачувану, а отже, ще спо-
кусливішу добірку гостей. Допуск залежить
від зовнішнього вигляду, дрес-коду, ймовірно-
го віку та сексуальної орієнтації, рівня сп'яні-
ння, ймовірної політичної позиції, комбінації
зірок, від того, «хто сьогодні грає?» і, звичайно,
«чи є ви у списку?». Усе це — критерії для вар-
то-вих, котрі змушені до вибіркової, оскільки
ці аспекти саморепрезентації формуватимуть
і творитимуть значення за межами власної
оболонки.

Індивідуальний досвід чекання в черзі до-
повнюється очікуванням подальшої долуче-
ності до множинності. Без входу не було б ні
внутрішнього, ні зовнішнього. За його затягу-
тою завісою — місце бажання, що культиву-
ється в очікуванні, сортуванні та в усіх супутних
фено-менах, що спільно утворюють ідентич-
ність клубу та виробляють його внутрішній
простір. Як не парадоксально, без ексклюзив-
ності не існує інклюзивності.

Нотатки про 41

Hortus Conclusus

Односпрямованість часової вісі, цього жорсто-
кого конструкту, не відіграватиме значної ролі
у цій граві. Нехай її безжалісне насильство та
жата до абсолютної влади на певний час спочи-
нуть. Ми стрибатимемо, як нам заманеться,
вперед і назад у часі.

На вулиці Кирпильській, 41 є два сади:
один у процесі становлення, іншому вже 150
років. Другий з'явився задовго до того, як у ча-
си панування всесмогутнього СРСР соціаліс-
тична робота була зобов'язана проводити
свої переви, педарюючи на святому повітрі.
Ці відбулося 1872 року, коли неприбутковий
металургійний завод на Подолі — одному з най-
старіших кварталів Києва — передували і
перетворили на пивоварню, яку треба було за-
безпечити садом. Можливо, ця зелена пляма
на схилі з її деревами та кущами вже була «са-
дом», коли монголи взяли в облогу це місто,
однак лиш згідно з середньовічним визначен-
ням саду, яке описує оброблений шматок

Hortus Conclusus

леви на воротах Бавилона. У воротах на кирилівській, 41 у Києві також є щось позачасове, в їхній давній на вигляд конструкції, що асоціюється з обнесеними стінами стародавньої Персії⁽⁸⁾.

Двері сучасного нічного клубу працюють як наперед визначений розрив між реальністю, що неповторним чином налаштовує нас на певні передчуття та сподівання: ілюзії та розчарування, очікування та досвід. Вхід слугує трансформатором та індикатором ідентичності, залучаючи відвідувачів до взаємодії з місцем. Враження бувають різні й залежать від адресата, способу і форми звернення, а також знання відповідних перформативних кодів, які допомагають отримати доступ.

У 2020 році поріг досі слугує важливим інструментом відсіювання та сортування. Контрольовані входи у напівпублічні простори насичені можливими значеннями. Так звана політика дверей, про яку багато сперечаються, є важливою частиною ідентичності клубу. Найпоширенішими джерелами конфліктів є питання відмови та виключення, реальної та уявної дискримінації, а також безпеки. Звинувачення у расистському, мізогіністському, гомофобному та елітистському відборі є звичним явищем. У зв'язку з цим у барах попросивних ніч-

Нотатки про 41

(8) M. Naghizadeh, *Persian Garden (From Fantasy to Reality)* [Багінан (From Fantasy to Reality)] (Tehran: Jahad Daneshgahi, 2013).

них закладах двері є важливим елементом захисту від неадекватного, токсичного або дискримінаційного ставлення; поріг—це спроба гарантувати безпечний простір. Безумовно, особистий досвід відвідувачів не завжди узгоджується з тим, що відбувається насправді. Політичні погляди і базовий економічний інтерес клубу також грають вирішальну роль у процесі відбору; вони також потребують захисту. З точки зору менеджменту переваги строгої пропускної політики є водночас і недоліками. Зрештою, згідно з неоліберальною доктриною, клуб покликаний здивувати самого себе. Існуює попит на нові альянси, несподівані зустрічі, тобто на різноманітність та мікророзриви—поняття, які радо засвоїли ті, хто не пошкодують зайвих зусиль задля збільшення прибутків⁽⁹⁾. Чи не буде перебільшенням сказати, що важливу частину клубної культури створює така культивувана персона на вході? Професія викидала, що вимагає фізичної, психологічної та політичної підготовки, досі дещо недооцінена, хоча усі знають: викидало або опшасливило вас, або зіпсує вам ніч. Нане сучасні версії триголового пса біля входу підземного царства, вони служать порогу. Всі різновиди вартових на вході до місця очікування блаженства мають винести вирок, щоб жодна жива душа не

Сила воріт

(9) Ryan Burke, "How to Cultivate a Culture of Disruption," last modified April 17, 2017, <https://www.ey.com/en-gb/strategy-transactions/how-to-cultivate-a-culture-of-disruption>

Сила воріт

Роздуми про пороги

Кожне прибуття насамперед визначається очікуваннями. Усі, незалежно від того, пройшли вони довгий шлях чи ні, готуються до нього фізично та емоційно. Ми заходимо на територію певного місця або події саме в той момент, коли переступаємо поріг. Тому взаємодія між внутрішнім та зовнішнім простором фундаментально важлива для його ідентичності. У давні часи міські ворота, крім того що слугували захисною стрічкою, мали змусити новоприбулих постати перед лицем власних очікувань⁽⁵⁾. «Назвіть причини Вашого візиту». Поріг як демаркація та перехідний простір між внутрішнім і зовнішнім завжди був творінням середовища проживання людини, тому його перетин пов'язаний з багатьма традиціями та ритуалами (наприклад, уклін, земний уклін, вибачення за втручання). Отже, символічна функція порогу як перехідного простору збігається з його релігійною значимістю. Пишний декор храмового портулу відображає духовні стрічки та ієрархії, з яких він черпає свою

Нотатки про 41

- (5) T. Boettger, *Transitions in Architecture: Analysis and Design Tools* (Germany: Birkhäuser, 2014).
- (6) Leonie von Wilckens, Dagmar von Naredi-Rainer, Paul von Naredi-Rainer, *Grundriß der abendländischen Kunstgeschichte* (Stuttgart: Kröner, 2000).

Сила воріт

силу, а також відлякує непроханих духів⁽⁶⁾. Сам храм по суті є порогом між матеріальним та надприродним, між священним і повсякденним світом. Можна навіть сказати, що двері, як і портал, надають доступ до чогось за межами сприйняття, або створюють його як в буденно-му, так і в духовному сенсах, зв'язуючи світ із потойбіччям. Відокремлення інтер'єру від екстер'єру є простим, однак вішальною дихотомією того, що визначає природу місця у нашому житті — вому досвіді. Межа між внутрішнім і зовнішнім має бути чітко видимою: лінія, платформа тощо. Це фізичне відокремлення позначає час — простіше, що породжує «відтепер» і «згодом». Поріг передбачає водночас відокремлення та перехід, позив та попередження. Поріг може бути функцією ієрархічного порядку. Уяковітвені в скульптурах, орнаменті та рельєфах, образи давніх та різних вартових, втілюють цей імператив щодо тих, хто проїде або не проїде всередину. Роль цих часоток навілюдей, напівварин—істот, що самі знаходяться між різними типами буття,—полягала в оприявленні очікуваного переходу, власного йому значення, а деколи і фінального застерєження⁽⁷⁾. Вдалими прикладами є часто зображуваний пекелийнй пес Цербер та золоті

Сила воріт

- (7) D. Wilber, *Persian Gardens and Garden Pavilions*, trans. S. Mahinodokt (Tehran: Entesharat Elmi Farhang, 2004).

мільціа капіталу в руках нечисленної верхівки. 1914 року напередодні Першої світової війни наклали заборону на продаж алкоголю, і завод був змушений обмежити свою продукцію лише монадом, що призвело до значних збитків. Однак після Жовтневої революції і падіння Російської імперії в 1917 році на її руїнах постала Українська Народна Республіка. Усі попередні обмеження скасували, а роботу заводу було відновлено. Після кількох хвиля радянської експропріації в СРСР броварня на Кирилівській, 41 була однією з небагатьох, де продовжували варити пиво. Втім, 1944 року виробництво фірмових сортів—пільзнера, екстрапільзнера, мюнхенського, мерцена і портера—припинили. За наказом партійних функціонерів, усі «буржуазні» різновиди пива були заборонені і замінені єдиним сортом, який посправжньому відповідав комуністичним ідеалам,—житий-вським⁽³⁾. Доволі простий, терпкий та гіркуватий наниї.

Тож перенесемось у 1990-і. У незалежній Україні маленьким підприємством було важко конкурувати з такими великими корпораціями як «Оболонь» та *Carlsberg*. Однак броварня вижила і навіть отримала друге дихання: запустили серію нових сортів—парове, темне парове, ультратемне парове⁽⁴⁾. Кілька років ви

Нотатки про 41

- (3) "Альфред Филиппович фон Вакано [Alfred von Vakanof]," accessed March 11, 2020, 11.03.2020, <http://info.samaru.ru>
- (4) Не обійшлося без впливу західних маркетингових компаній.

йшли добре, але 28 лютого 2014 року робота броварні припинилась, і її закрили. Відголоски фінансової кризи 2008 року проявилися у нестачі інвестицій. Однак ходили чутки, що броварня працювала без перешкод, поки її не придбав з неозначених мотивів анонімний інвестор. Всього через кілька днів після оприлюднення інформації про купівлю приміщення на Кирилівській їх придбали з реєстру архітектурних пам'яток Подолу, хоча окремі елементи в стилі ар-нуво спроектував Володимир Ніколаєв—один з архітекторів Володимирського собору. Тож будівля втратила історичну цінність і після двох світових воєн, радянського режиму та турбокапіталізму 90-х здавалося, що заводу настав кінець. Адже це була не перша історична споруда в Києві, в якій забрали статус архітектури пам'ятки, аби виправдати знесення. Багато хто непокоївся, що на популярну броварню чекає та ж доля, що спіткала Васильківську насосну станцію та швейну фабрику «Ластівка», зруйновані задля будівництва баратоперехових житлових комплексів. Але 2019 року з заланованим збереженням оригінальних архітектурних форм, розпочалась поступова реконструкція всього комплексу в культурний заклад для кийської молоді. Принаймні, такою є поточкова мета.

Час і простір

Після вторгнення монголів та руйнування Київської Русі 1240 року район Поділ формувався як частина міського центру аж до XIX століття. Тут знаходився мартірат і головний університет, а згодом на узбережжі річки Дніпро з'явився порт і судноремонтний завод. Одного спекотного ранку, в тому ж 1871 році, коли Отто фон Бісмарк заснував Німецьку імперію, в купця та голову Біржового комітету Києва Миколи Хрякова з'явилася ідея побудувати на цьому місці велику броварню, що виробляла би найкраще пиво в країні. Він купив неприбутковий металургійний завод на вулиці Кирпівській і розпочав будівництво.

У старій будівлі в серці заводу розмістилася варильня з діжками для бродіння, що нині слугує основою для малого танцюлю. Додатково побудували машинне в відділення, солорозлив цех, розливне та холодительне устаткування. Згідно з тогочасними свідченнями, основне обладнання закупили у чеському місті Пльзень на заводі *Škoda*. Через рік з'явилосся Товариство Київського пивоварного заводу, готове здійснювати революцію в локальному споживанні алкоголю. Спочатку пивовари поклалися на міське водопостачання, але це мало небажаний вплив на смак фінального продукту, тож завод був змушений вирикти власну криницю⁽²⁾.

(2) Цю особливу виправдало себе в радянські часи, коли загальна питна вода була страшенно забруднена через важку промисловість та недовілки соціалістичного менеджменту.

У січні 1874 року киян вперше почастували новими сортами пива, аж ніяк не гіршими за баварські та чеські. Спочатку продажі були доволі скромні, знадобилося кілька років, щоб зміцнити торгову марку, але з часом продукція компанії почала безперешкодно литися з бочок у тавернах і пабах по всьому місті. Випуск раніше невідомих сортів на зразок портера, російського медового, англійського елю, світлого чеського та темного мюнхенського зробив компанію лідером на локальному ринку. До кінця 1890-х років усе різноманіття сортів стало доступним не лише в Києві, але й у власних магазинах підприємства у Чернігові, Бессарабії та Херсоні, а також на вокзалах по всій країні. У це важко повірити, але великий кухоль відмінного холодного пива коштував тоді усього паяр копійок (менше п'яти євроцентів).

Робота нової броварні на Подолі також посприяла розвитку сільського господарства навколо Києва. Зокрема, вирощування місцевого чмелю та хмелю зросло, в результаті чого зникла потреба імпорту сировини з закордону, а Україна почала розбудовувати власну самодостатність, завдяки чому згодом прославилася як «житниця Європи». Дали все пішло звичним капіталістичним шляхом: розширення ціною експлуатації природи та робітників, яку-

Час і простір

На думку спали слова Леніна про те, що капіталісти помічають лише відношення між речами, а марксистки—між індівідами. Цей момент, ризикуючи, можна розкидати будівельні інструменти згодом заміняти димові машини, колонки та коктейлі; насуплених будівельників—молоді рейвери, які танцюють з вечора до обіду наступного дня. Goethe-Institut запросив мене на 6-тижневу резиденцію, тому що я досліджував пам'ятники—типового зразка. Натомість, я знайшов пам'ятник у плинному стані.

Мета публікації—проліювати обставини навколо створення цього нічного клубу, окреслюючи його структуру і викидки та розкриваючи історичні контексти, що вдихають життя у місця в умовах пост-Майдану.

Заторкнуті теми відображають складність місцевої соціально-політичної ситуації. Питання включення і виключення, гонити за щас-тям, тріумфату архітектури, політики та їхньої історії, техно-культури та садово-паркового мистецтва—усе це однаковою мірою аналізується в «Нотатках про „41“».

Подібно до того, як тіло Леніна було забальзамовано проти його волі, на наступних сторінках я спробую зафіксувати момент переходу від цегли до металу, від тиші до бусу, від ідеї до інституції.

Нотатки про 41

Час і простір

Коротка історія будівлі

«Товариші! Я не в змозі говорити довго, мій друг Шевний стан цьому не сприяє». Так Сталін розпочав свій панегірик на похороні Михайла Фрунзе 3 листопада 1925 року. Радянський генерал помер від серцевої недостатності за день до операції на шлунку. Ходили чутки, що він загинув від передозування наркотиком під час операції, на проведєнні якої начебто напо-лягав особисто Сталін. Можливо, саме через це багато вулиць у Радянському Союзі згодом почали називати на честь генерала Фрунзе.

Серед них була і вулиця, що з'єднує Контрактову площу з Кирилівською церквою, про-ставаючись на захід від історичних кварталів Подолу. Після розпаду Радянського Союзу ім'я генерала замінили ім'ям Кирила Алксанд-рійського—«одного з найбезжалісніших та найкривовижніших»⁽¹⁾ серед численних екс-центричних патріархів Алксандрії. Вулиця, що ідентично простягається вздовж паробів, з яких сформовано кордон району, віднедавна починає своє ім'я нашому безіменному клубу-ві: «Кирилівська, 41», або просто «41».

Час і простір

(1)

Manfred Claus, *Ein neuer Gott für die alte Welt. The history of early Christianity* (Berlin: Rowohlt), 2015.

Очевидно, для того, щоб позбутися усіх цих сумнівів, не вистачало відчуття залученості (*entrainment*)—поняття, запозичене з біомузичкології, що описує синхронізацію організму із зовнішнім ритмом. Організми, позбавлені цього стимулу, можуть з часом ставати дратівливими й мати труднощі з перетворенням негатиивності на афірмацію. Давненько не було

Тож час продовжити аналогію, задуману насамперед задля спрямування нашого погляду вперед. Дія третя: *dénoûement*, розв'язка. У цьому випадку і практично скрізь — це радше відкрита кінцівка, яка вирішиться, сподіваємось, навесні або, принаймні, влітку, може, навіть восени. Це не зовсім щасливий кінець, утім хотілось би думати про те, що це щасливий початок. Тихий, рівний ритм, що влювалося сам себе і підносить нас до вищих стандартів—медичних, моральних, музичних та інших.

Пам'ятаю приємне відчуття у момент, коли мої м'язи відірвалися від шкіряної обивки сидіння. Я звільняв місце та розчинився на танцполі, який мусив перетнути на своєму шляху до вбиральні. Дозволю собі зауважити: якщо у цій книзі й не вистачає якогось розділу, то це розділ про туалети.

Нотатки про 41

Спочатку було слово. Точніше, чутка, що змусила мене сісти у літак до Києва. Ходили балачки про новий амбінтний техно-клуб — безіменний, але багатонадійний. Прибувши на місце, мій контакт Рувен провів мене руйнінами колишнього радянського пивзаводу, всіяного групами робітників без касок, які сиділи чи стояли навколо, ніби чекаючи на щось або когось.

Вступ

моді між цими феноменами у клубній культурі не втекти, незалежно від того, звертаються до них свідомо чи ні!

Пам'ятаю, коли я вперше випив у клубі-

бі чашку кави, ціна була дуже демократична. Я був тверезим, однак не занадто тверезим.

Таке одомашнення простору клубу—чи радше себе в ньому—почало вселяти у мене своє-рідний спокій, в раптово полишив думку, що

все це лише розвага, на яку в мене є безумовне право. Однак таке відсторонене позицію-

вання у техно-клубах не просто вітається, а нимизмуовлюється. Це неминує, адже лазіва,

через яку ви увійшли, врешті-решт викине вас назад у зовнішній світ. Бути до цього го-

товими, щоб пом'якшити удар, означає вбудувати певну диспанцію, поступово це усе відо-

мити.

Усе, що відбувається до моменту викидан-

ня назовні, відбувається у дрітій дії. Це персона-жами є вже не люди, а інституції: інституція

клубу, інституція техно, інституція Києва тощо. Інституція денного світа? На думку спадає

література, в якій сценорафія набуває персоніфікованих ознак або в якій архітектура вико-

нує роль квазіперсонажа. Це щось подібне на «Замок» Фраңца Кафки або «Лікнік на узбіччі»

Братів Стругацьких (згодом екранізований у

Нотатки про 41

«Сталкері» Андрія Тарковського), але без зло-вісності першого і божєвілля останнього.

У момент свого візиту я, на жаль, не був

серед везунчиків (яким дозволили пітніти і

трудитися всередині). Хоч і пройшов я без

приміщенням—клуб був безлюдним і част-

ко-во в процесі будівництва. Тож мені не зали-

шалося нічого іншого, крім як піддатися чис-

тим проєкціям, намагаючись уявити, як усе ви-

глядало би у розпал вечірки. Чи були ви коли-

небудь у дарк-румі з увімкненим світлом? Я

почав розглядати найрізноманітніші деталі у

цьому до біса добре продуманому клубі. Проте

не думаю, що це був саме той випадок, коли

«якщо довго вдивлятися в безодню, безодня

почне вдивлятися у тебе». Звичка критикувати

й прискипуватися такі почала мене терзати. У

голові зарізлилися штучні думки, обертаючись

навколо можливих ефектів джентрифікації, а

також питань радше виключення, ніж включен-

Лередмова

Колись нічне життя означало не просто жити вночі, тобто не спати, вдивляючись в екран. Належне нічне дозвілля зазвичай складалося з трьох частин, або радше дій. Мишу визнати, що це доволі умовне число та груба спроба описати сподівання на насичений подіями вечір. А втім, оскільки одна чи дві дії не здатні оживити невіразні спогади, що спадають на думку вчаси, коли ідеє повноцінної ночі є не більше ніж абстракцією, доводиться вдаватися до аналогій. Давненько не було вечірок.

Отже, дія перша—експозиція: хто, що, коли і де. Наближаючись, придивляюся до оповитого тем рясною натовпу—всі одягнені в чорне. Під пуховими куртками ховаються гострі лікті, відточені у бурхливому, молодому теперішньому. Всі стоять у черзі перед чимось на кшталт білого входу у старе промислове підприємство. Чи означають їхні манери та конформність, що в них однакова доля? Чи саме вони покликані запустити пульсуючі, оглушливі машини всередині? Взагалі-то так, але вони насправді безуніки, яким дали дозвіл пітніти і трудитися всередині. Менше пощастило тим, кому відмовили у доступі й відправили в нічну піймучку звідки вони прийшли. Вони змушені шукати своє щастя десьінде або повернутися пізніше і спробувати знову.

Техно-клуби здобули стереотипну репутацію затлих лазівок до нестримного потурання власним приххам—райських чи пекельних, залежно від особистого ставлення. Однак, як що розширити поле зору, як це робить Макс Оїлітц, перед очима постають різні соціокультурні нашірвання, «скупупність універсали: інклюзивність та ексклюзивність, гонитва за щастям та тріумвірат архітектури, політики й торії». На танцполі, звісно, деякі з них набувають більшого значення, ніж інші. Утім, від взає-

4	Передмова Ліана Ранґкуті
9	Вступ Макса Ойлітца

11	Розділ 1
----	----------

Час і простір

16	Розділ 2
----	----------

Сила воріт

21	Розділ 3
----	----------

Роздуми про породи

28	Розділ 4
----	----------

Техно-Майдан і титар західних

38	Розділ 5
----	----------

Соціально-пластична *Funktion-One*

53	Розділ 6
----	----------

Чи цей техно-клуб—монумент,

58	Розділ 6
----	----------

Нова «нова радянська людина»

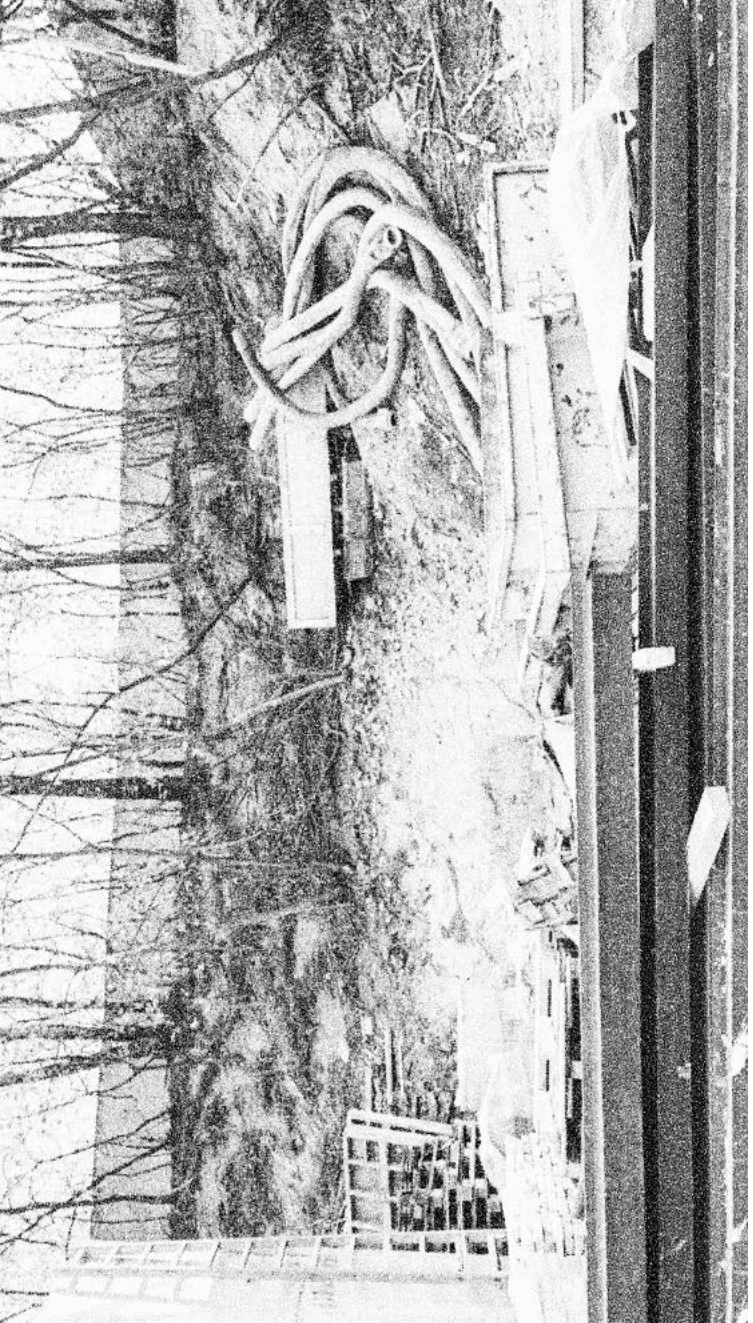
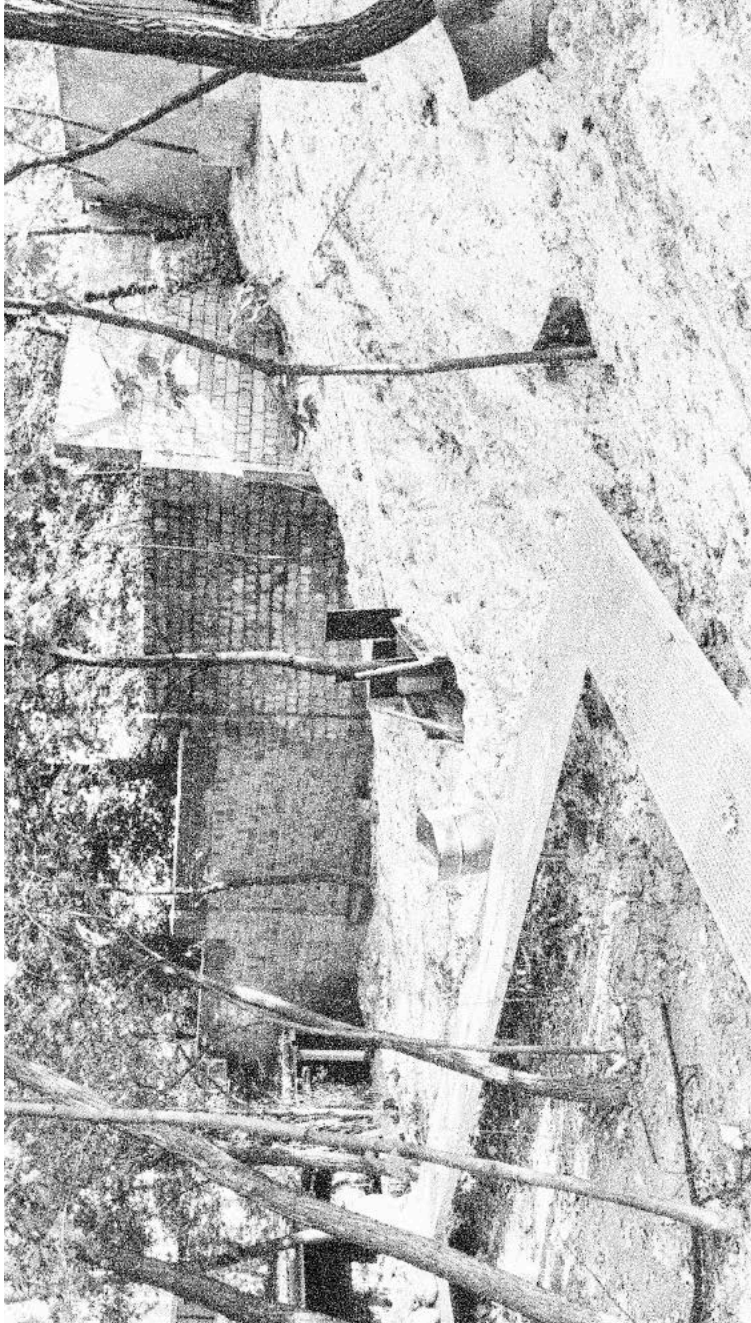
58	Розділ 6
----	----------

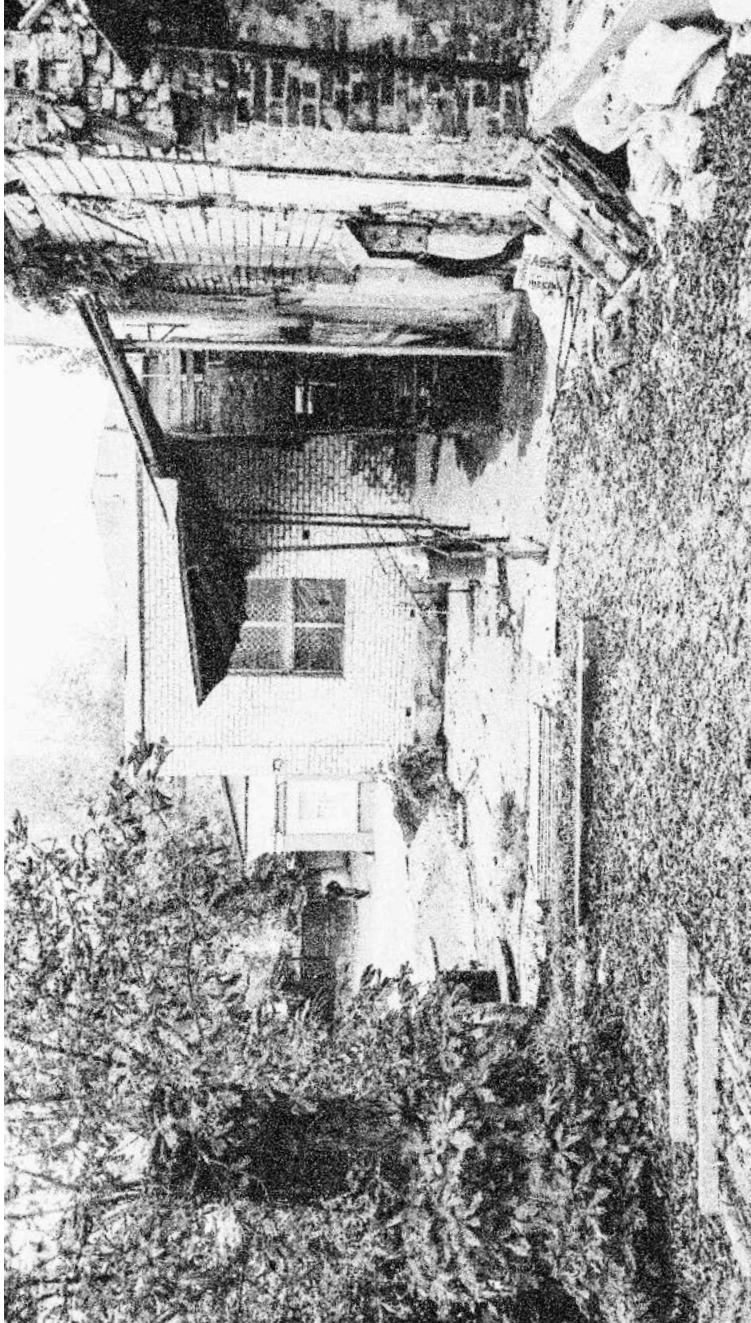
та побічні ефекти благодійності

Hotarki nro 41
Maksa Oйlitqa

[illegible]